

KOOPERATİFÇİLİK

Sayı - Nummer : 53
TEMMUZ - AĞUSTOS - EYLÜL
1981
April - May - June

TÜRK
KOOPERATİFÇİLİK
KURUMUNUN 50. YILI

THE TURKISH CO-OPERATIVE ASSOCIATION was founded at İstanbul University in the year 1931, under the name of the Turkish Co-operative Society (Türk Kooperatifçilik Cemiyeti).

Its headquarters was moved to Ankara in late 1933, and at the beginning of 1934 amended its Statutes in conformance with the conditions prevailing at that date.

The Society changed its name into the «Turkish Co-operative Association» in 1948, and modified its Statutes in conformance with the Law No. 3512. on Associations

The General Assembly of the Association convened on 30 th May, 1964 and resolved that in the light of its 33 years of experience and in accordance with the requirements of the planned economy era, the Statutes of the Association should be re-written. The new Statutes drawn up accordingly were reviewed and adopted by the General Assembly at its meeting on 27th June, 1965.

The Government declared it as an association serving public interest in 1946. The subject with which the Association is concerned, is theoretical and practical co-operative work. Its object is to propagate co-operative ideas in theoretical and practical fields, to promote the co-operative spirit and ideas, and to support activities in this direction.

In order to achieve the objectives outlined in its Statutes, the Association engages in the following activities :

a. Conduct or cause to be conducted research on the subject of co-operative movement, commission its members or other scholars, experts and authors to write articles and books and prepare summaries of articles and books on subjects pertaining to co-operative movement and publish them.

b. Prepare or cause to be prepared standard states for the various types of co-operatives.

c. Make contacts nationally or internationally among all types of public and private agencies, organizations, associations and persons on the subjects related to co-operative movement, legislation and applications, and express its opinion on these subjects either directly or on request.

d. Convene academic meetings and arrange co-operative weeks, festivals and general co-operative conventions.

e. Conduct lectures, courses, seminars and general knowledge competitions in different parts of the country on the subject of co-operatives.

f. Join as member those international organization and associations whose objects are similar to its own.

g. Set up a library in the headquarters of the Association, closely connected with the co-operative movement concept, legislation and application and composed of books, periodicals and brochures in Turkish and foreign languages.

h. Participate in the conventions of international co-operative organizations, attend conferences to be arranged by such organizations and make the Turkish co-operative movement commonly known.

j. Make endeavours to ensure that the concept and application of the co-operative movement is widely diffused, that it develops and takes root, that it is included in the curricula of vocational schools, that chairs on the co-operative movement are instituted in the universities, academies, schools and that institutes specializing in the co-operative movement are founded.

k. Support and sustain the activities and enterprises of existing co-operatives act as guide to them in every respect, and at the request of the member co-operatives in solving their management problems.

KOOPERATİFÇİLİK

ÜÇ AYLIK KOOPERATİF İNCELEMELER DERGİSİ

Sayı : 53

TEMMUZ - AĞUSTOS - EYLÜL, 1981

-
— Kutlamalar Devam Ediyor	Nurettin HAZAR
— Meyve-Sebze İhracat Projesi ve Kooperatiflerimizin Projeden Yararlanma İmkânları	Hikmet BİÇENTÜRK
— Türkiye'de Su Ürünlerinin Genel Durumu, Sorunları ve Çözüm Yolları ...	İrfan ŞAHİN
— Uluslararası Koop. Birliği (ICA)'nin 13 - 16 Ekim 1980 Moskova Toplantısı/Kararları	
— Çevre Korunması, Çevre Kirliliği ve Ekonomik Kalkınma	İsmail Orhan TÜRKÖZ
-

Türk Kooperatifçilik Kurumu Tarafından
Üç Ayda Bir Yayınlanır.

Sayısı : 100,— TL

Yazışma Adresi : Türk Kooperatifçilik Kurumu
Mithatpaşa Caddesi 38/A Yenışehir - ANKARA

Türk Kooperatifçilik Kurumu Adına Sahibi :

Nurettin HAZAR

Yazı İşleri Sorumlu Müdürü

Ayhan İNAL

Yayın Komitesi

Bülent Akbaş - Doç. Dr. Rasih DEMİRCİ - Nail TAN -

İrfan Ünver NASRATTINOĞLU

Yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Dizildiği ve Basıldığı Yer

ULUCAN Matbaası • ANKARA

☎ : 17 78 18

CO-OPERATION

Number : 53

July - August - September - 1981

-
— Celebrations continue	Nurettin HAZAR
— Fruit-Vegetable Export Project and Possibilities for our Co-operatives to benefit from the project	Hikmet BIÇENTÜRK
— General Status of Water Products in Turkey, Its Problems and Solutions ...	İrfan ŞAHİN
— The International Co-operatives Union Meeting in Moscow between Oct 13-16, 1981 and Resolutions	
— Protection of the Environment and Pollution and Economic Development	İsmail Orhan TÜRKÖZ
-

Quarterly Published by the Turkish Co-operative Association
Correspondance Address :

Türk Kooperatifçilik Kurumu
Mithatpaşa Caddesi 38/A Yenişehir - ANKARA

Proprietor on behalf of the Turkish Co-operative Association
Nurettin HAZAR

Responsible Editor
Ayhan İNAL

(The opinions expressed in the articles belong to the authors)

KUTLAMALAR DEVAM EDİYOR

Nurettin HAZAR

Devletimizin ve Kurumumuzun kurucusu **Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 100. doğum yıldönümü** ile **Türk Kooperatifçilik Kurumunun 50. kuruluş yıldönümünün** 1981 yılına raslaması mutlu bir tesadüftür. İşte bu sevindirici olay, ilahi tecelli, aynı zamanda bu yılın yoğun bir çalışma yılı olmasını gerektirmiştir.

Türk Kooperatifçilik Kurumu; bir yandan kendi yıldönümü ile ilgili yoğun çalışmalar içindeyken, öte yandan da Atatürk'ün jübilesi vesilesiyle kendisine düşen görevleri yerine getirmek gayret ve heyecanına kapılmıştır.

19 Mayıs 1981 Salı günü, Büyük Atatürk'ün Doğumunun 100. Yıldönümü **«Atatürk ve Millî Şiirler Şöleni»** ile kutlamakla programlarımız başladı.

Kurumumuzun Ellinci Yıldönümü münasebetiyle 20 Mayıs 1981 Çarşamba günü **Atatürk'ün Anıtkabirini** ve **Mithat Paşa'nın** T.C. Ziraat Bankası bahçesinin içindeki Anıtını ziyaret ettik. Sonra topluca Kurum binasına gelerek bir Basın Toplantısı yaptık. Basın Toplantısında, kooperatifçilik görüşlerimizle çalışmalarımızı TR7'ye basın mensuplarına ve Türk kamuoyuna anlattık. Akşam üzeri de **«50. Yıl Çayı»**nda hep bir araya geldik.

Daha bu tören ve toplantıların heyecan ve yorgunluğunu üzerimizden atmadan **VI. Kooperatifçilik Haftasına** girdik. Atatürk'ün, çok sevdiği ve efendimiz dediği çiftçilerle birlikte kurup 30 Haziran 1936 tarihinde anasözleşmesine uğurlu imzasını attığı Silifke Tekirçiftliği Tarım Kredi Kooperatifinin kuruluş yıldönümü vesilesiyle 1976 yılında başlattığımız Hafta'nın bu sefer altıncısını yaptık. Ankara'dan başka, İçel-Silifke'de, Tekirdağ, Bursa ve Samsun'da bir hafta süreyle bayram havası yaşadık. Her beş yerdeki **«Kooperatifçilik Haftası»** programlarının tafsilatını ve ne kadar ilgi gördüğünü Karınca'nın Ağustos/1981 sayısından okuyacak kooperatifseverlerimizin sevineceğine inanıyoruz.

Ancak burada Őu kadarını söyliyelim ki, Ankara'daki törenlerin safhaları olan Atatürk' ebedi istirahatghında ziyaret, Mithat Paşa'nın Anıtı başında toplanma, Kurumumuz binasındaki Basın Toplantısı, ilk gün Kültür Bakanı **Cihat Baban** ve KyŐleri ve Kooperatifler Bakanı **Münir Raif Güney** tarafından açılan **Kooperatifçilik Sergisi** ve «Hafta ayı» büyük ilgi ve raĒbet gördü. Basın ve televizyon bu törenlere geniş ölçüde yer verdi. Anadolu Basını, Kurumumuzca hazırlanıp daĒıtılan malzemeyi kullanmak suretiyle, hergün bir kooperatifçilik makalesi neŐretti. Bu vesileyle verdiĒimiz demeç «Türkiye'nin Sesi» ve «TRT 1» radyolarıyla yurda ve yurtdıŐına bir çok defa yayımlandı.

Bütün bunlar bizleri mutlu etti. Aynı mutluluĒu Türk Kooperatifilerinin ve kooperatifseverlerin de sevinerek paylaŐacaĒından eminiz.

becya

MEYVE—SEBZE İHRACAT PROJESİ VE KOOPERATİFLERİMİZİN PROJEDEN YARARLANMA İMKÂN LARI (x)

Hikmet BİÇENTÜRK

1. MEVCUT DURUM :

Meyve ve sebze üretimi için gerekli şartlar Yurdumuzda fazlasıyla mevcuttur. Bir defa Ülkemiz mey ve sebze üretimi bakımından Dünyanın en uygun iklim kuşağı üzerinde bulunmaktadır. Amerika'nın Kaliforniyası, Adenizin en büyük meyve-sebze üretim ve ihracatçıları olan İspanya, İtalya, Fas, İsrail ve diğer büyük üretici ülkeler hep aynı kuşak üzerinde bulunmaktadır. Memleketimizin çeşitli bölgelerinin değişik iklim, toprak ve topoğrafik yapısı da çok ve çeşitli meyve-sebze üretimine uygun bir ortam sağlamaktadır. Nitekim Dünyada üretilmekte olan 140'a yakın meyve türünün 80 adedinden fazlası memleketimizde yetişmektedir. Bu türlerden çoğunun menşei de Türkiye'dir.

İlk ve son turfanda tesisleriyle hasat süresini uzatmak ve çeşitli muhafaza usulleriyle normal hasat dönemi dışında da ürünün pazara sevkini sağlamak suretiyle yurtiçinde ve dışında birçok meyve ve sebzenin yılın 12 ayında tüketime arz edilmesi mümkündür.

Türkiye'nin toplam yüzölçümü 78 milyon hektardır. 1979 yılında tarıma ayrılan miktar 25 milyon hektardır. 1979 yılında tarıma ayrılan miktar 25 milyon hektar olup bunun 3.585.000 hektarı (% 14,3 ü) Bağ-Bahçe tarımına ayrılmıştır. Bu alanın 571 bin hektarında sebze, 850 bin hektarında Bağ, 812 bin hektarında zeytin ve 1.352 bin hektarında da meyve yetiştirilmektedir.

Yurdumuzda bu kadar geniş tabii şartlar yanında yaş meyve ve sebze üretimini sınırlandıran en önemli faktör su'dur. Belirli birkaç ürün dışında (Karpuz-kavun, üzüm, zeytin v.s.) sulanmadan meyve-sebze yetiştirilmesi mümkün olmamaktadır. Yarı kurak iklim kuşağı üzerinde yer alan Türkiye'de, başta endüstri bitkileri olmak üzere diğer bitkiler, meyve ve sebze üretimine ayrılacak sulanabilen alanı sınırlamaktadır.

(x) DPT Uzmanı Hikmet BİÇENTÜRK'ün VI. Türk Kooperatifçilik Haftası münasebetiyle Silifke'de yaptığı konuşmadır.

Bununla beraber 1975 yılında 2.333.000 ha. olan sulama alanı içinde meyve-sebze tarımına ayrılan 443 bin hektar arazinin IV. Plan dönemi sonunda (1983 yılında) 610 bin hektara çıkması beklenmektedir. (DBYKP S : 345, Tablo : 172) Uzun dönemde sulanan alanların genişlemesiyle orantılı olarak bu konuya tahsis edilen sulu tarım arazi ve dolayısıyla üretim miktarı da artacaktır.

Yaş meyve-sebze tarımına daha fazla arazi tahsisi yanında teknolojik gelişmelere ayak uydurarak yeterli, zamanında ve usulüne uygun girdiler kullanmak suretiyle de bu ürünlerin üretim miktarını artırmak mümkündür.

Yurdumuzda yaş meyve se sebze üretim miktarını artırmanın diğer bir şekli de bu ürünlerin üretimi esnasında tarımsal savaş yapılması ve hasattan üreticiye ulaşınca kadar pazarlamanın her kademesinde zayıfatı azaltıcı tedbirlerin zamanında alınmasıdır.

Bünyelerinde ihtiva ettikleri fazla su dolayısıyla çabuk bozulabilir karakterde olan bu ürünlerin pazarlaması esnasında fire nisbetini asgari seviyeye düşürmek için : soğuk depo, soğuk ve seri ulaşım, uygun ambalajlama ve benzeri modern pazarlama ve değerlendirme tesisleriyle üreticiyi techiz etmek gerekir.

Modern üretim ve pazarlama tesisleri pahalı tesislerdir. Bizim üreticilerimiz küçük arazi parçaları üzerinde yetersiz sermaye ile, aile işgücüne dayanan tarımsal üretim yapmakta ve bu faaliyetlerini mevcut şartlarda büyük bir başarıyla sürdürmektedirler. Ancak memleket ekonomisine katkısı bakımından rakip ülkelere nazaran çok gerilerde olduğumuzu da burada zikretmemiz gerekir. Bu durumu bazı örnekler vererek açıklayalım :

1978 yılında yaş üzüm ihracatında İtalya 379 bin tonla birinci, Bulgaristan 91 bin tonla ikinci ve Yunanistan 51 bin tonla üçüncü gelirken Türkiye aynı yılda 6500 ton ihracat yapabirmiştir. Durum turunçgil meyvelerinde de bundan farksızdır. İspanya 1,6 milyon ton, İsrail 800 bin ton, Fas 560 bin ton, Yunanistan 321 bin ton ihracat yaparken Türkiye'nin ihracatı 140 bin tonu zor bulmuştur.

Yunanistan'ın 1978 yılı yaş meyve ve sebze ihracatı 617 milyon \$, İspanya'nın 1979 yılı ihracatı 1,4 milyar \$, Türkiye'nin 1979 yılı ihracatı ise sadece 128 milyon \$'dır.

Konuşmalarımızın bu kısmını özetlersek yaş meyve ve sebze üretimimizdeki mevcut potansiyel diğer ülkelerin birçoğundan yüksek olmasına rağmen ihracatımızdaki yavaş gelişmenin sebebi; plansız üretim ve ihracat, altyapı noksanlığı, bürokratik engeller finansman noksanlığı ve hepsinden daha önemlisi teşkilatlanma yetersizliğidir.

Şimdi de Planlı dönemde Devlet olarak bu konuda yapılan çalışmalarını kısaca izaha çalışalım :

II. PLANLI DÖNEMDE ÇALIŞMALAR

1. Teşkilâtlandırma Çalışmaları

Yaş meyve sebze konusunda yukarıda kısaca özetlediğimiz geri kalış sebepleri üzerinde yoğun çalışmalar ikinci Plan döneminde başlar. Bu dönem başlarında konu ile ilgili teşkilâtlandırma çalışmaları başlamış, Teşkilâtımız desteği ile Adana'da Çukonam, Mersin'de Tudaş, İzmir'de Egemes, Bursa'da Martaş adında anonim şirket statüsünde üreticilerle yakın ilişkisi bulunan bölgesel ihracat şirketleri kurulmuştur. Bu şirketler eliyle yapılacak ihracatı nakledecek frigörik ve tenteli kamyonlara sahip bir de nakliyat şirketi kurulmuştur. Daha sonra bütün bu şirketler merkezi Ankara'da bulunan ve MEPA denilen bir merkezi teşkilatta birleştirilmişlerdir. Zamanla Planlama Teşkilatının ilgi ve desteği kesilince MEPA çalışmaz hale gelmiş, Frintaş dağılmıştır. Ancak bölgesel şirketler bazı pazarlama ve değerlendirme tesislerine de kavuşarak faaliyetlerine devam etmektedirler.

2. Projelendirme Çalışmaları

a) I. Meyve - Sebze İhracat Projesi :

İkinci Plan döneminde Teşkilâtımızda ayrıca ihracata dönük yaş meyve ve sebze konusunda 5 proje (narenciye, kaysı, şeftali, üzüm, sebze) hazırlanmaya başlamış bunlardan narenciye projesi Teşkilâtımızca tamamlanmış, diğer projeler Tarım ve Orman Bakanlığına devredilmiştir. 44 milyon US \$ tutan bu projenin 25 milyon doları Dünya Bankasından sağlanmış ve projenin uygulanmasına Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı MEYSEB Genel Müdürlüğü memur edilmiştir. Proje 1972'de başlamış ve 1979 yazında tamamlanabilmiştir. I. MeyseB Projesi ile gerçekleştirilen üretim ve pazarlama tesisleri Tablo : 1'de gösterilmiştir.

b) Tarım Endüstrisi Projesi :

Dünya Bankası ile Hükümetimiz arasında 5 Mayıs 1976'da imzalanmış bulunan 1248 TU No.lu «Tarım Endüstrileri projesi» Kredi anlaşmasıyla, Tarımsal Endüstri yatırımlarında kullanmak üzere 27 milyon Dolar kredi temin edilmiştir. Toplam yatırım harcamalarının : % 47'sini teşkil eden bu miktara % 53 oranında (30,4 milyon dolar) Ziraat Bankası kredi katkısı ile toplam 57,4 milyon dolar eşdeğerinde kredi dağıtılacak ve bu toplamın % 30 kadarı (17,2 Milyon Dolar) özkaynak katkısı ile toplam 74.681.000 dolar tutarında yatırım yapılacaktır.

TABLO 1 : I MEYVE—SEBZE İHRACAT PROJESİNDE ONGORÜLEN YATIRIMLARIN FİZİKSEL GERÇEKLEŞMELERİ

	PROJE HEDEFİ	GERÇEKLEŞME	GERÇEKLEŞME % sı	AÇIKLAMA
a) NAKLİYAT				
— Feribot Alımı	2 Adet	1 Adet	50	D.B. ve Deniz Nakliyat A.Ş.ne verildi
— Çekici Alımı	100 Adet	155 Adet	155	14 Nakliyat firmasınınna verildi
— Frigorifik Treyler	385 Adet	155 Adet	40	14 Nakliyat firmasınınna verildi
b) PAZARLAMA TESİSLERİ				
I — Paketleme Evleri				
— Portakal, limon, grayfurt	20 ton/saat	80 ton/saat	400	Ernar Koop. (Hatay), Çukonam A.Ş. (Adana) Mahir Turan ve Narko Koop. (Mersin)
— Satsuma	20 ton/saat	10 ton/saat	50	Ulamış Koop. (İzmir)
— Üzüm	30 ton/saat	—	—	
— Elma	—	20 ton/saat	—	Martaş A.Ş. (Bursa)
II — Soğuk Depolar				
— Soğuk Muhafaza	18.000 ton	28.500 Ton	158	Ulubey A.Ş. (5500 ton), Çukonam A.Ş. (4000 ton) Martaş A.Ş. (8000 ton), Mahir Turan (5000 ton) Narko (5000 ton) Ernar Koop. (5000 ton), Ulamış Koop. (500 ton)
— Ön Soğutma	100.000 ton	86.000 ton	86	Narko (10000 ton), Çukonam A.Ş. (20000 ton), Mahir Turan (10000 ton) Martaş (27000 ton), Ulubey (10000 ton) Ernar (5000 ton), Ulamış (4000)
— Donmuş Muhafaza	—	750 ton	—	Ulubey (750 ton)
— Sarartma	—	37.000 ton	—	Mahir Turan (10000 ton), Narko (10000 ton), Çukonam (10000 ton), Ernar (7000 ton), Tire Kutsan A.Ş. (İzmir) Oluklu Mu-
III — Ambalaj Fabrikası	Adet 300.000 Kutu/yıl	Adet 30.000.000 Kutu/yıl	1.000	kavva Ambalaj Fab.
c) NARENCİYE ÜRETİMİ GELİŞTİRME PROGRAMI				
— Yeni Bahçe Tesisi	8.000 Ha.	743 Ha.	9	161 Üreticiye verildi
— Fidanlık Tesisi	60 Ha.	50 Ha.	83	3 Adet Fidanlık Kuruldu
— İşletme-Bakım kredisi	—	8.570 Ha.	—	4500 Üreticiye verildi
— Yayım Hizmeti	—	20.000 Ha.	—	Hatay, Adana, Mersin Narenciye Üretim sahasında yapılmakta

Bu Projeden Sağlanan Kredilerle :

- 1 — İhracata dönük, döviz kazandırıcı yatırımlar,
- 2 — Ülkede henüz gerçekleştirilmemiş olan fakat ihtiyaç duyulan yatırımlar,
- 3 — İç tüketim ihtiyacını karşılamaya dönük yatırımlar yapılması öngörülmektedir.

Bugüne kadar projeden faydalanmak için 140'nin üzerinde firma müracaat etmiş, ancak kur riski, yüksek faiz, proje maliyetlerinin süratle yükselmesi ve özkaynak katkısının temin edilemeyişi sebebiyle ancak 6 firma krediye layık görülmüştür.

c) II. Meyve - Sebze İhracat Projesi :

Hükümetimizle Dünya Bankası arasında yapılan uzun görüşmeler 6 Nisan 1981 tarihinde imzalanan 40 Milyon Dolarlık bir ikraz anlaşmasıyla sonuçlanmış ve anlaşma 25 Haziran 1981 tarihli Resmi Gazetede de yayınlanarak resmen yürürlüğe girmiştir.

Projenin başlıca gayesini şöylece özetlemek mümkündür :

- İç tüketim ve öncelikle ihracat için yüksek kaliteli meyve ve sebze üretimini artırmak,
- Türkiye'nin meyve ve sebze ihraç potansiyelini gerçekleştirmek için etkili bir pazarlama organizasyonu kurmak,
- Bu alt sektörde gelecekteki üretim, pazarlama ve değerlendirme yatırımlarının daha Planlı ve programlı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için bir master plan hazırlamak,
- Netice olarak Türkiye'nin meyve sebze üretim ve pazarlama imkanlarından azami derecede yararlanarak memleketimizin muhtaç olduğu döviz gelirlerine bu sektörün azami katkısını sağlamaktır.

Proje : Adana, Amasya, Antalya, Bursa, Hatay, İçel, İzmir, Kayseri, Muğla ve Tokat illerini kapsayan bir alanda uygulanacaktır.

Proje aşağıdaki bölümlerden oluşmaktadır.

Ödünç Verme :

Proje'den üreticilerimize ve üretici kooperatiflerimize TCZB vasıtasıyla aşağıdaki konularda kredi verilecektir.

1 — Üretim Tesisleri :

— Her biri takriben 10 hektar ve üretim kapasitesi yılda ortalama 70.000 fidan olan 4 adet narenciye fidanlığı ve 3 adet yapraklarını döken meyve fidanlığı,

— Her biri takriben 2,5 hektar olan 700 adet narenciye bahçesi ve 550 adet narenciyeden başka meyve bahçeleri,

— Her biri takriben 0,5 hektar olan 1200 kadar narenciye bahçesi ve 800 civarında narenciye dışındaki meyve bahçeleri,

— Her biri takriben 2,5 hektar olan 100 adet bağ,

— Her biri 0,5 hektar olan 50 adet cam sera ve herbiri 0,5 hektar olan 100 adet plastik sera.

2 — Meyve ve sebze bahçeleri girdileri için kısa vadeli kredi.

3 — Meyve ve sebzenin paketlenmesi, işlenmesi, depolanması ve pazarlaması ile ilgili tarımsal endüstrilerin işletme sermayesi ihtiyaçları.

Tatbiki Araştırma :

Bağ-Bahçe İşleri Genel Müdürlüğü vasıtasıyla ve araştırma istasyonlarındaki yerli ve yabancı uzmanlar yardımıyla fidanlıklar, narenciye, yapraklarını döken meyveler ve erkenci sebzeler için üreticilerimizin ve üretici kuruluşlarımızın üretim konusundaki derterine çare olacak tatbiki araştırma programları yürütülecektir.

Yayım Hizmetleri :

Bağ-Bahçe İşleri Genel Müdürlüğü vasıtasıyla üreticilerimizle ve üretici kuruluşlarımıza yayım hizmetleri getirilecektir.

Eğitim :

Bağ-Bahçe İşleri Genel Müdürlüğü, Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü, TCZB ve Araştırmacı kuruluşların personeli için çeşitli bahçecilik eğitim programları düzenlenecektir.

Master Plan :

Devlet Planlama Teşkilâtı vasıtasıyla ve yerli ve yabancı uzmanlar yardımıyla meyve ve sebze ürünlerimiz için iç ve dış pazar imkanları, mevcut ve potansiyel arazi kullanımı, üretim, değerlendirme ve pazarlama tesisleri ihtiyacı, optimal tesis yeri ve büyüklüğü, üretim teknolojisi, eğitilmiş işgücü ihtiyacı, teşkilatlanma sorunları gibi konuları ve alt sektörün yatırım projeksiyonlarını ihtiva eden bir «Master Plan» yapılacaktır.

Pazarlama Organizasyonu :

Memleketimizin meyve - sebze üretim ve ihracat potansiyelini en iyi şekilde değerlendirmek ve Ortadoğu, Doğu Bloku ve Batı Av-

PROJEDEN YARARLANMA İMKÂN LARI

rupa ülkelerine daha fazla ihracat yaparak döviz gelirlerimizi artırmak için etkili bir pazarlama organizasyonuna ihtiyaç vardır.

Bu amaçla Devlet Planlama Teşkilâtı vasıtasıyla ve yerli ve yabancı uzmanlar yardımıyla :

— İhracat imkanlarının tesbiti, ihracat faaliyetlerinin düzenlenmesi, pazar haberleri, pazarlama, kalite kontrolü, soğuk depolama, paketleme ve nakliye konularında hizmet vermek üzere Bursa - İstanbul, Adana - Mersin, Antalya ve İzmir Bölgelerinde 4 Bölgesel Pazarlama Şirketi kurulacaktır.

— Kurulacak Bölgesel Pazarlama Şirketlerinin ve istek halinde aynı konuda çalışan diğer şirketlerin ihracatla ilgili faaliyetlerini üretimden satışa kadar koordine etmek, onları dış pazarlarda temsil etmek, standard hazırlamada ilgili resmi kuruluşlara yardımcı olmak, dış pazarlarda devamlı temsilcilikler ihdas etmek, acentalıklar açmak, Bölge şirketleri adına ithalatçı ülkelerdeki perakende zincir mağazalar ve toptancılarla anlaşmalar yapmak, Bölge şirketleriyle temas ederek onlara yıllık ihracat programları hazırlamak ve böylece her ihracat kalemi için yıllık ihracat hedeflerini belirlemek ve ilerde tek bir marko ile ihracat yapılmasını temin için bir «Merkezi Pazarlama Teşkilâtı» kurulacaktır. Şirket ayrıca : Haber servisi, nakliye koordinasyon servisi, pazarlama ve satış servisi, tedarik ve finansman servislerine sahip olacaktır.

Merkezi Pazarlama Şirketinin Statüsünde aşağıdaki konular yer almaktadır :

— Merkezi Pazarlama Şirketinde bir üye şirket hissesinin yüzde yirmisinden fazlasına sahip olamaz.

— Şirketin yıllık safi kârının yüzde onu risk fonunda toplanması öngörülmektedir.

— Aynı konuda faaliyet gösteren şirketler, belli bir ücret ödeyerek bu şirketin hizmetinden yararlanabileceklerdir.

Bölge şirketlerinin statüleri mümkün olduğu ölçüde kooperatif prensipleri gözönünde tutularak hazırlanmıştır. Statülerde yer alan önemli bazı maddeler şunlardır :

— Bir ortak sermayenin yüzde beşinden fazla hisse sahibi olamaz. Bu madde ile kooperatiflerde olduğu gibi sermayenin belli ellerde toplanması ve büyük sermayedarların şirketlerin yönetimine hakim olması önlenmek istenmiştir.

— Sermayenin en az yüzde yirmisi şirketin faaliyet dalında üretim yapan ve malını şirket vasıtasıyla pazarlayan üreticilere ve

üretici kooperatiflerine tahsis edilmiştir. Bu madde ile kooperatifler, kooperatif statüsüne sahip oldukları ve dar imkânlarla çalıştıkları için kısıtlı olan faaliyetlerini şirket ortağı olarak genişletmek imkânına kavuşacaklardır.

— Bölge şirketlerinin sermayesinin yüzde otuzu T.C. Ziraat Bankasına tahsis edilmiştir. Ancak Ziraat Bankası, hissesini şirketlerin kat'i kuruluşundan itibaren 4 yılda ve 4 eşit taksitte özel teşebbüse (üreticiler ve kooperatifler dahil) devredecektir. Bu şekilde şirketler kuruluş safhasında bir kamu kuruluşunun tecrübesinden, maddi ve manevi desteğinden yararlanacak, fakat birkaç yıl sonra kendi kendine yeterli hale gelince pür özel teşebbüs niteliğini kazanacaktır.

— Safi kârın yüzde beşi teşvik primi olarak pazarlanmak üzere malını şirkete getiren üretici ve kooperatiflere verilecektir. Bu şekilde şirket statüsünde kooperatiflerin risturn ilkesine yer verilmiş bulunmaktadır.

Sonuç olarak : Meyve-Sebze üreticilerimiz ve bu konuda faaliyet gösteren kooperatiflerimiz Devlet desteğinde ve tamamen özel teşebbüs niteliğinde kurulacak olan bu şirketlere hisse senedi olarak ortak olmak suretiyle şirket yönetiminde söz sahibi olacaklar ve ürünlerini bu vasıta ile kolayca pazarlayabileceklerdir.

TÜRKİYE'DE SU ÜRÜNLERİNİN GENEL DURUMU SORUNLARI VE ÇÖZÜM YOLLARI (x)

İrfan ŞAHİN

Genel Durum

Ülkemiz, coğrafi yapısı ve bulunduğu iklim kuşağı nedeniyle, deniz ve içsularında her çeşit su ürününün yetişmesine, yetiştirilmesine ve kültürünün yapılmasına müsait bir durum arz etmektedir. 8.272 km. kıyı şeridi oluşturan denizlerimiz; 203.550 Hektar tabii; 145.513 Hektar Baraj gölü yanında; 175.715 km. akarsu ve 30 den fazla gölet'in meydana getirdiği geniş su ürünleri potansiyeline rağmen, aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi, bu güne kadar bu imkandan yeteri kadar yararlanılmamıştır.

Yıllara Göre Üretim

Yıllar	Deniz	İçsu	Toplam
1970	170.799	13.000	183.799
1972	167.895	14.000	181.895
1974	161.558	13.926	175.484
1976	179.221	16.953	156.174
1978	218.700	21.800	240.500
1979	326.500	25.000	351.500
1980 (Tahmini)	397.321	32.250	429.576

ve

Buda gösteriyorki, son iki yıl içerisinde olduğu gibi; mevcut imkansızlıklara rağmen, programlı ve ciddi bir çalışma ile üretimde küçümsenemeyecek bir artışın sağlanması mümkün olabilmıştır.

Nitekim bu artış, ihraç ettiğimiz başlıca su ürünleri olan kerevit, yılan balığı, sazan, mercan gibi ürünlerde de gerçekleşmiştir. 4. üncü 5 yıllık Kalkınma Plan Hedeflerinde, 1983 yılı için öngörülen 5.900

(x) Su Ürünleri Genel Müdürü İrfan ŞAHİN'in Kurumumuzca düzenlenen VI. Türk Kooperatifçilik Haftası'nın Silifke programında yaptığı konuşma metnidir.

ton ve değer olarak 457 milyon TL. tutarındaki miktar; Bakanlığımızın ihracatı teşvik politikası ve ihracatçılarla yaptığı işbirliği sonucu, 1979 yılı 6.700 ton ve değer olarak 962.251 bin TL. olan ihracatımız, 1980 yılında 7.500 tona ve değer olarak da 1.822.845 bin TL. ye ulaşmıştır. Soğuk zincirdeki darboğaza ve Ortak Pazarın engellemesine rağmen ihracatımızı her yıl arttırmaya kararlı bulunmaktayız.

Su ürünlerinin gelişmesini engelliyen ve kitle halinde ölümlere sebep olan, sanayi tesislerinin kirletici atıklarını sulara boşaltmalarını önlemek üzere gerekli çalışmalara başlanılmıştır.

Bu konuda aldığımız tedbirleri de biraz sonra izah edeceğim.

Deniz Balıkçılığı

Yukarıda da belirttiğim gibi 8.272 km. kıyı şeridi meydana getiren, üç tarafımızdaki denizlerimizde mevcut çeşitli, ekonomik değeri yüksek balık türlerine ve önemli göçmen balıkların göç yolları üzerinde bulunmamıza rağmen, kıyı balıkçılığı yapmamızdan ötürü, yıllarca belirli bir istihsalin üzerine çıkılmadığı görülmüştür.

Bu duruma bir çözüm bulmak için harekete geçen Bakanlığımız; sanayicilerle, kredi müesseseleri ile sıkı bir işbirliği yaparak, balıkçılarımızın ihtiyaç duyduğu kredi araç ve gereçlerini temin bakımından, büyük bir mesafe katetmiştir. Yıllardan beri döviz darboğazı nedeniyle ithal edilemeyen balık ağı ve balık ipliği nedeniyle, zor durumda kalan balıkçı müstahsilin bu sorununun iç imkanlarımızla karşılanması konusunda araştırmalar yapılmış ve balık ağı ipliği sanayimizin dünya standartlarına uygun iplik yaptığı görülmüştür. İplik bulunamaması yanında, o dönemdeki işçi hareketleri nedeniyle, atıl durumda kalan balık ağı dokuma fabrikalarının da, arzu ettikleri ham maddeyi temin etmeleri sonucu, faaliyete geçmeleriyle, ağ sorunu da çözümlenmiş oldu. İplik ve ağların müstahsile daha kolay intikali için T.C. Ziraat Bankası ile de işbirliği yaparak, Kooperatiflerin ihtiyacı olan krediyi de temin ederek, yurdumuz balıkçılığının bugüne kadar çözüm bekliyen, bu ana davasını son üç ay içerisinde halletmiş bulunmaktayız. Bu suretle yalnız 1981 yılı başlangıcında, Türkiye'de mevcut 200 ze yakın su ürünleri kooperatifinden, 90'ının talepleri olan 287 ton balık ağı, 44 bin ton ağ ipliğinden, yaklaşık 2 Milyon 400 bin dolar döviz tasarrufu sağlanmış olacaktır.

Ayrıca, müstahsillerin, yeni imal edilen iplik ve ağları tanımaları ve çelik tel halat, motor gibi iç imkanlarımızla sağlanabilen diğer araç ve gereçleri yakından görmeleri için, İstanbul Sanayi Odasında 8.12/6/1981 tarihleri arasında ve ilk defa bir «Su Ürünleri Araç, Gereçlerini Tanıtıcı Sergi» açılmıştır.

Fakat, bu imkanların elde edilmesi ile kısa sürede büyük bir gelişme göstermeye başlayacak olan balıkçı gemilerinin, ihtiyaç duyduğu motorların da temini gerekmektedir. Bakanlığımızca daha önce çıkartılan ve 200 HP. güce kadar motorların, gümrüksüz ithalini sağlayan 7/4318 sayılı Kararnamede değişiklik yaparak, 1.000 HP. güce kadar motorların, balıkçılar tarafından gümrük, resim ve harçlarından muaf olacak ithalini sağlayacak, yeni bir Kararname taslağının hazırlığı içinde bulunmaktadır.

Diğer taraftan, iklim değişimleri nedeniyle son aylarda, karasularımıza yaklaşan, fakat mevcut yasaklar nedeniyle avlanamıyan, büyük ölçüde ihraç ettiğimiz, ekonomik değeri yüksek bazı balıkların avlanabilmesi için durumu kısa sürede araştırarak, avlanmaya imkan verecek mevzuat değişikliği yapılmış ve bu balıkların ihracı devam edilmektedir.

Her şeye rağmen, deniz kaynaklarının sınırlı olduğunu bilen Bakanlığımız, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi deniz ürünleri kültürünü de ihmal etmemiştir. Son beş ay içerisinde Bodrum - Güllük'te iki adet üretim projesi'nin faaliyete geçmesi sağlanmıştır. Bakanlığımız İzmir Su Ürünleri Bölge Müdürlüğünce de Maliye Bakanlığından tahsisen aldığıımız, Çakalburnu Dalyanında, yüzer ağlarda çipura ve karies üretimini projesi uygulamaya konulmak üzeredir.

Özellikle, balık üretimimizin % 77'sini veren, Karadeniz'de stokların tesbitiyle, Marmara, Ege ve Akdeniz'de büyük ekonomik değer taşıyan ve dış pazarlarca tutulan su ürünlerinin üretildiği dalyanların, ıslahı çalışmalarına da bu yıl içerisinde hız verilecektir.

Denizlerimizin kirletilmesinin önlenmesi için yaptığımız çalışmaları da hızla sürdürmekteyiz. Bu konuda öncelikle, yalnızca ülkemizi ilgilendiren ve içsularımız durumunda bulunan İzmit, İzmir, Gemlik, İskenderun Körfezleriyle, Haliç'i ele alarak, ilmi kuruluşlarla yaptığımız işbirliği ile elimizdeki mevzuatı uygulamak suretiyle, önleyici tedbirler alma çabası içerisindeyiz. Çevremizdeki denizlerin kirliliğinin önlenmesi için ise uluslararası kuruluşlarca yapılan çalışmalara da, her safhasında katılmaktayız.

İçsular Balıkçılığı

Yukarıda açıklanan geniş içsu kaynaklarımız bulunduğu halde, son yıllara kadar, bu sahalardan elde ettiğimiz ürün 10 ila 15 bin ton civarında kalmıştır.

Bakanlığımızca alınan koruma - kontrol tedbirleri yanında, müstahsillerin eğitimi, avlanmada yeni teknolojilerin öğretilmesi, Kooperatifleşmenin sağlanması ve balıkçının ürününü değer fiata satabil-

mesi gibi önlemlerle, son yıllarda üretim hızla artmış, 1978 yılında 28.000 tona ve 1980 yılında da 32.500 tona ulaştığı tahmin edilmiştir.

Ancak, bu yıldan başlayarak bir program çerçevesinde devam ettirmeye kararlı olduğumuz, boş olan veya yeni teşekkül eden baraj gölü ve göletlerin balıklandırılması ve mevzuatların yerine ekonomik değeri yüksek türlerin ikamesi ile üretim hızla artacağı gibi; halkımıza benimsetmeye muvaffak olduğumuz, entansif tarla balıkçılığı yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılmasıyla da, beslenme için gelecekte ihtiyaç duyulacak, hayvansal protein kaynağı bakımından büyük bir darboğaz aşılmış olacaktır.

Halen 95 adeta ulaşan kültür balıkçılığı işletmelerinden elde edilen su ürünleri miktarı 5.000 ton civarında olup; kısa sürede gelişme istidadı gösteren, yeni çiftliklerin ihtiyaç duyduğu damızlık yavru ve yumurtayı karşılayabilmek için, Konuklar Devlet Üretim Çiftliği bünyesinde kurduğumuz «Su Ürünleri Üretim ve Araştırma İstasyonu» tevsii projesine de bu yıl başlanarak, kısa sürede bitirilecektir.

İçsu balıkçılığının geliştirilmesi için;

— Su kaynaklarının içsu ürünleri yönünden tesbitinin yapılması. (Nitekim, Doğu Anadolunun 23 ilini kapsıyan bölgede bu tesbit tamamlanmış ve değerlendirme çalışmaları başlatılmıştır.)

— Tabii kaynaklardaki su ürünleri stoklarının tesbiti,

— Stokların tesbitini müteakip, avlanabilir miktarların belirlenmesi,

— Avlamada kullanılan av araç ve gereçlerinin modernleştirilmesi,

— Halkın su ürünleri avlanma ve üretimi ile tüketim alışkanlığı bakımından daha uygun bir şekilde eğitilmesi.

Konularındaki çalışmalara da 1981 yılı başından itibaren hız verilmiş olup, yapılan plan ve programlar çerçevesinde yıl içerisinde de devam ettirilecektir.

Bu hizmetler yanında, içsu kaynaklarımızın kirletilmemesi için diğer Kamu Kuruluşlarıyla da işbirliği yapılarak, gereken yasal önlemler alınmaktadır. Yeni kurulan sanayi tesisleri ilave etmesine de büyük önem vermekteyiz.

1380 Sayılı Yasa, buna ilişkin Tüzük ve her yıl yayınladığımız yasa, tahdit, ve yükümlülükleri içeren sirkülerimizde, amaçladığımız hedefleri takdir eden ve anlıyan balıkçıların çoğunlukta olması, su

ürünlerinin korunması, üretimi, ihracatı ve iç tüketimi bakımından büyük bir gelecek vadetmektedir.

SORUNLAR VE ÇÖZÜM YOLLARI

1 — Geniş bir yüzey alana sahip şu ürünleri istihsal sahalarında bulunan çeşitli cins ve miktardaki su ürünlerine ait istatistiki done ve verileri toplamak, stokları tesbit etmek, avlanabilirlik oranlarını belirlemek, ekonomik değeri yüksek türlerin üretim, adaptasyon ve ıslah çalışmalarını yapmak, bölgelere göre yerleştirme alanlarını tesbit etmek.

2 — Su ürünleri istihsalinde kullanılan istihsal vasıtalarının (Gemiler, Ağlar, Takım ve Tesisler gibi) kullanma usûl ve esasları ile asgari vasıf ve şartlarını tesbit ve tayin etmek.

3 — Su ürünlerinin korunması ve yurt çapında kontrolü için gerekli tedbirleri tayin etmek.

4 — Su ürünleri kredilerinin üretim artışını destekleyici şekilde (Güvence, Vade) düzenlemek.

5 — Kooperatif ve Birliklerin etkinliklerinin sağlanması için ana sözleşmelerine uygun olup olmadıklarının ve çalışmalarının daha sıkı bir kontrole tabi tutmak.

6 — Su ürünleri pazarlama kanallarıyla, soğuk zincirin ve satış yerleri organizasyonunu etkin bir şekilde ele almak.

7 — Balıkçı barınaklarıyla üst yapı tesislerinin ve balıkhanelerin müstahsillerin ihtiyacını karşılayacak hale getirmek, bunların Kooperatiflere devrini sağlamak.

8 — Balıkçıların sosyal güvenceye kavuşturmaları için icabeden tedbirlerin alınmasına yardımcı olmak.

9 — Balıkçı gemilerinin telsizle donatılmasını sağlamak.

10 — Halen 50 gros tona kadar usta gemi ile yönetilen balıkçı gemilerinin, 100 grom tona kadar olanlarının da usta gemiciler tarafından kullanılmasının temini için açılacak kurslara balıkçıların iştiraklerini sağlamaktır.

**ULUSLARARASI KOOPERATİFLER BİRLİĞİNİN (ICA) 13 - 16 EKİM
1980 DE MOSKOVA'DA YAPILAN XXVII. KONGRESİNDE ALINAN
KARARLAR VE YÖNETMELİK DEĞİŞİKLİKLERİ
KARARLAR**

1. KOOPERATİFLER ARASINDA İŞBİRLİĞİ

27. Uluslararası Kooperatif Birliği Aşağıdaki Kararları Almıştır.

1966 yılında Viyana'da yapılan 23. Kongre'de ilan edilen kooperatifler arasındaki işbirliği ilkesi yeniden onaylanmış; 26. kongrede benimsenen karara göre diğer konular arasında işbirliğini yayma çabaları için yeniden çağrı yapılması uygun görülmüş; Son dört yılda kooperatifler arasındaki işbirliğinin geliştiği ancak kooperatifler arasındaki uluslararası işbirliğinin gelişmesinin yavaş olduğu belirtilmiş;

Çok uluslu şirketlerin gücü karşısında ve güç ticari şartlar dikate alındığında, 1980 lerde kooperatifler arasında yakın işbirliğinin önemi vurgulanmış;

Üye kuruluşların 1980 lerde diğer ülkelerdeki kooperatifler ile alışveriş yapma imkânlarını araştırmaları, gelişen ve gelişmiş ülkelerde ortak iş yapma fırsatları yaratmaları ve yaygın, personel mübadelesi yoluyla ve seyahatlerle yakınlaşmayı teşvik etmeleri talep edilmiş;

Alyansın Merkez Komitesinin yardımcı komiteleri ile müzakere etmek suretiyle kooperatifler arasında işbirliğini geliştirmesi ve bunu yaymak için araç ve yollar bulması istenmiştir.

2. ICA VE TEKNİK YARDIM

27. Uluslararası Kooperatif Alyansının Kararları Aşağıdadır.

ICA'nın Kooperatifçiliği Geliştirme Döneminde (1971 - 80) gelişen ülkelerin kooperatifçilik alanında iki çabalarına önemli katkısı olmuş;

Birleşmiş Milletlerin çeşitli organlarında tartışılan Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen Konusunda kooperatiflerin ve kooperatif ide-

lojisinin zengin ve fakir ülkeler arasındaki uçurumu kapatmadaki önemli katkısı dile getirilmiştir;

Kırsal kalkınmanın ve kırsal kesimde devlet imkânlarının geliştirilmesinin hayati önem taşıdığı, hayat standartlarını arttırdığı ve yoksulluğu azalttığı ve kooperatifçiliği geliştirmenin kırsal kalkınmayı teşvikde temel faktör olduğu vurgulanmıştır;

Çok sayıda ülkenin, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmada önemli bir kalkınma aracı olarak kooperatif formülünün değerini kavradığı anlaşılmıştır;

Çok sayıda ülkenin, kooperatifçilik hareketini ve kooperatifçiliği geliştirmek için destek ve yardımlarını arttırmaya hazır olduğu belirtilmiştir;

ICA'nın kendi Kalkınma Fonuna maalesef sadece bir kaç kuruluştan hibe yardımı olmuştur;

1984 yılındaki gelecek kongreye kadarki dönemde, gelişmiş ülkelerin kooperatiflerinin, gelişen ülkelerin hükümetlerinin, işçi sendikalarının, dini grupların, gönüllü derneklerin, çabalarını arttırarak kooperatif sistemi geliştirmesi, teknik yardım sağlaması ve kooperatifler arasında alışverişi canlandırması önerilmiştir;

Merkez Komitesinin kooperatifçiliği geliştirmek için uzun vadeli bir politika izlemesi ve ICA'nın teknik yardım programı için ilkeler tesbit etmesi, yapılacak yardım çeşidini ve ICA'nın gelişen ülkelerdeki çalışma şeklini, Kalkınma Fonunun kullanılmasını, teknik yardımdan yararlanacakları ve ulusal, sosyal ve ekonomik plânlarla bağlantıları tespit etmesi istenmiştir;

Üye ülkelere, ICA'nın Kalkınma Fonuna katkılarını arttırmaları ve fonun kooperatifçiliğin geliştirilmesinde önemli bir rol oynaması için duyuruda bulunulmuştur;

Gelişmenin değerlendirilmesi ve bundan sonraki kongreye sunulması istenmiştir.

3. 2000 YILINDA KOOPERATİFLER

27. Uluslararası Kooperatif Birliğinin Bu Konudaki Kararları Aşağıdadır :

Dr. Laidlaw tarafından Merkez Komitesinin isteği üzerine hazırlanan 2000 yılında kooperatifler Raporu ile Bulgaristan, Çekoslovakya, Demokratik Almanya, Macaristan, Polonya ve Sovyetler Birliği Kooperatif Birlikleri ve Konseyleri tarafından hazırlanan ortak rapor memnuniyetle karşılanmıştır;

Raporlarda kooperatiflerin gelecekteki 20 yılda ve 2000 yılındaki durumları ve ekonomik hayattaki muhtemel işlevleri açıklanmış;

Dr. Laidlaw'ın raporunda gelecek 20 yıla ait ekonomik durumun özellikle büyüyen petrol açığı ve bunun devam eden enflasyona etkisi artan işsizlik ve ticaretin gerileme ihtimali, ticaret engellerinin artması ve Uluslararası Para Fonunun çalışmaması dikkate alındığında da karanlık bir manzara görünümünde olduğu belirtilmiş;

Bu raporlarda Birleşmiş Milletlerin ve çeşitli Kalkınma Teşkilatlarının gelişen ülkelere yardım çabalarına rağmen, gelişmiş sanayi ülkeleri ile gelişen fakir ülkeler arasındaki uçurumun derinleştiği tehlikesi vurgulanmış;

Ve Uluslararası Kalkınma Sorunlarında Bağımsız Komisyonun Raporunun ileriye dönük önerileri benimsenmiş;

Bu raporların çevre sorunlarını, doğal kaynakların korunması ve kirlenmenin kontrol edilmesi gereğini, kasabalara çekilmeyi ve artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalan gıda üretimini de dikkate aldığı vurgulanmış;

Barışın tesisi ve felaketlerin insanlığı tehdit etmesinin önlenmesi için, silahlanma harcamalarında önemli kısıntı yapılmasının zorunlu ve hayati önem taşıdığı fikri kabul edilmiş;

Kooperatiflerin giderek daha güç şartlarla karşılaşacağı, çünkü zenginliğin az sayıda ülkede ve bu ülkelerdeki az sayıda kişilerin elinde yoğunlaştığı, çok uluslu şirketlerin azınlık bir kesime kâr sağlamak için çalıştığı ve güçlendiği belirtilmiş;

Bazı temel ekonomik ve sosyal gelişmelerin insanlığa yardımcı olacağı ümidi belirtilmiş : (örneğin, kâr amacı güden ekonominin insan ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı görüşünün giderek ağırlık kazandığı)

Birleşmiş Milletlerin daha dengeli refah ve gelir dağılımı sağlamak, Yeni Uluslararası Ekonomik Düzene daha geniş çapta kişisel katılımı temin için önerdiği uluslararası kalkınma stratejisi, kadınların özgürlüklerine kavuşması gibi görüşlerin benimsenmesi kongrede memnuniyetle karşılanmıştır;

Kooperatifçiliğin geliştirilmesine dönük artan ilgi ve desteğin bu eğilimlerden biri olduğu ve böyle bir gelişmenin dünyanın karşılaştığı ekonomik ve sosyal sorunların çözümüne önemli katkıda bulunacağı görüşü benimsenmiş ve duyurulmuş;

Kongrede öncelik verilecek kararlar şu şekilde tesbit edilmiştir;

(i) Gıda üretimini ve geri kalmış yörelerdeki üreticilerin gerçek gelirlerini arttırmaya dönük ve özellikle gelişen ülkelerdeki küçük çiftçilerin sahip olduğu tarımsal üretici kooperatifleri dahil tarımsal kooperatiflerin geliştirilmesi;

(ii) Sanayi kooperatiflerinin teşviki ve mevcut sanayi teşebbüslerinin kooperatife dönüştürülmesi yoluyla produktivite artışı, işsizliğin azaltılması, endüstriyel ilişkilerin ıslahı ve gelirlerin daha adil dağıtımını için politika geliştirme;

(iii) Tüketim kooperatiflerinin geliştirilmesi yoluyla kooperatifleri özel tüccarlardan daha açık biçimde ayıran özelliklerin empoze edilmesi, bağımsızlıklarını sürdürme ve ortaklarca etkin demokratik kontrolü sağlama;

iv) Özellikle kentsel bölgelerdeki tek amaçlı bir kooperatifin veya uzmanlaşmış kooperatif gruplarının yaratılması yoluyla geniş kapsamlı ekonomik ve sosyal hizmetlerin sunulması : konut, kredi, banka, sigorta, lokanta, sanayi teşebbüsleri, tıbbi hizmetler, turizm, eğlence v.b.

Bu raporlar devam eden araştırmaların ve dünya kooperatifçilik hareketinin kendi kendini sınamasının başlangıcı olarak kabul edilmiş;

Bu nedenle, gerek üye organizasyonların kendileri ve gerekse hükümetlerdeki temsilcileri aracılığıyla kooperatifçiliği geliştirmede öncelik verilecek bu dört konunun uygulanmasına yardımcı olmaları istenmiş;

(i) Üye organizasyonların, raporları dikkatlice incelemeleri

(ii) Uygulamayla ilgili tartışmalara katılmaları

(iii) Özellikle kendi durumlarına ve sorunlarına uyan kısımları seçerek önermeleri

(iv) **Araştırma yapmaları ve gerektiğinde kooperatif sistemin tüm kısımlarıyla ilgili olarak gelecekteki gelişmeleri kontrol etmeye yarayan bir araştırma programı hazırlamaları talep edilmiş;**

Birleşmiş Milletler ve yardımcı kuruluşlarının, amaçlarını gerçekleştirecek bir uluslararası kalkınma stratejisi hazırlayarak yeni bir Uluslararası Ekonomik Düzen yaratmaları talep edilmiş;

Bu düzenin faaliyetlere daha fazla katılan bir toplumu oluşturmaya kalkınmanın meyvalarını daha dengeli dağıtmaya ve aynı zamanda kooperatifçiliğin geliştirilmesi için daha iyi koşulların yaratılmasına imkân sağlayacağı vurgulanmış;

Üye organizasyonlardan kooperatifçilik hareketlerinin gelecekle ilgili eğilimlerine ait araştırma sonuçlarını Merkez Komitesine düzenli olarak rapor etmeleri ve bu konuda Merkez Komitesine 1982 de özel bir rapor hazırlamaları istenmiştir.

4. BARIŞ

Değişik ekonomik, politik ve sosyal sistemlere sahip 65 ülkenin 350 milyon kooperatifçisini temsil eden 27. Uluslararası Kooperatif Birliği Barış konusunda aşağıdaki kararları almış;

Dünyada ekonomik ve sosyal gelişmenin gerçekleşebilmesi için karşılıklı barışın varolması gerektiği inancı teyit edilmiş;

Birleşmiş Milletler Kuruluşlarının dünyada barışın ve güvenliğin devamını sağlamada zorunlu otoriter olduğuna dair kesin görüş tekrar ilan edilmiş;

Bunlardan sonuncusu 1980 Mayıs'ında Montreal'de ki toplantıda Merkez Komitesi tarafından alınan karar olan daha önceki Kongrelerde ve Merkez Komitesi Toplantılarında alınan kararlar tekrar teyit edilmiş;

Birleşmiş Milletlerin barış ve uluslararası kooperatifçilik için yapıcı programlar geliştirme çabalarına destek olunacağı kesinlikle vurgulanmıştır.

5. KENDİNE YARDIM İLKESİNE GÖRE KONUT EDİNMEYE ÇALIŞANLARA YARDIM

27. ICA Kongresinin bu konudaki Kararları Şunlardır :

Gelişen ülkelerde milyonlarca kişinin insanlık dışı şartlardaki evlerde yaşadığı ve bu konunun giderek daha çok dikkati çektiği dünyanın pek çok yöresinde elverişsiz konutların olduğu kamuoyuna yeniden duyurulmuş;

Birleşmiş Milletlerin 1976 yılında Vancouver'deki Dünya Yerleşim Konferansındaki duyurusu, hükümetlere hükümet dışı kuruluşlara ve partilere yapılan müracaatlarla ilgili olarak, daha iyi yaşama ve konut sahibi olmak için tedbirlerin alınması gerektiği vurgulanmış;

Vancouver Duyurusunun yerine getirilmesinde bugüne kadar alınan sonuçların yetersizliği üzüntü ile dile getirilmiş;

Konut ve yerleşim konusundaki çabaların yetersizliği ve başarısızlığının, milyonlarca insanın yaşama ve konut şartlarının ileride daha da kötüleşeceği endişesini doğurduğu belirtilmiş;

Kooperatiflerin ve diğer kârsız çalışan kuruluşların geçmişte konut konusunda başarılı çalışmalar yaptığı ve sosyal açıdan dezavantajlı olan toplum kesimi için çalıştıkları ve bu kuruluşların kendine yardım ilkesine göre güçsüzleri destekledikleri vurgulanmış;

Dünyada kötüşelen konut durumu dikkate alındığında, kooperatiflerin ve kârsız çalışan konut kuruluşlarının konut konusunda temel ihtiyaçları karşılayacak çabaları artırma isteğinde oldukları vurgulanmış;

Pek çok ülkede kooperatiflerin bu konudaki çalışmalarına devletin desteğinin çok zayıf olduğu üzüntü ile belirtilmiş;

Hükümetlerin kendine yardım esasına göre kooperatif kuranlara yardım etmeleri, hukuki ve kurumsal koşulları uygun hale getirmeleri istenmiş;

Hükümetlerden alt yapı, arsa ve devlet hizmetlerini düşük maliyetle sağlamaları ve önyargısız kooperatiflere ve kendi kendine konut yapanlara bu hizmetleri sunmaları istenmiş;

Pahalı teknolojinin, standartların ve inşaat malzemelerinin yerine mahalli olarak temin edilebilen ve kendi kendine konut yapanlar için uygun olan malzemenin kullanılması önerilmiş;

Hükümetlerin ve hükümet dışı kuruluşların birlikte daha etkin çalışmaları ve bu şekilde gelecek ICA kongresine kadar, kendi kendine konu yapanlar ve kooperatifler tarafından, çok sayıda konut yapılması öneri olarak getirilmiştir.

6. TÜKETİCİLERİN KORUNMASI İLE İLGİLİ KARARLAR

ICA'nın 27. Kongresinin Kararları :

1969 yılında 24. ICA Kongresinde benimsenen Tüketici Haklarının ilan edilerek tekrar duyurulması, bu duyurunun ICA üyeleri tarafından uygulanmasıyla ilgili bütün girişimci raporların memnuniyetle karşılanması kararlaştırılmış;

Tüketicilerin durumlarının hâla endişe verici olduğu vurgulanmış;

Tüketicilerin çoğunluğu için normal bir beslenme, giyim ve konut standardının olmadığı ve kirlenmemiş sağlıklı bir çevre ve uygun güvenlik standartlarının bütün tüketiciler için geçerli olmadığı üzülerek bildirilmiş;

Temiz, bol çeşitli ve elverişli fiyatlarla, bozulmamış mal temininin çok sayıda tüketici için hala belirsiz bir umut olduğu üzülerek belirtilmiş;

Mal ve hizmetlerle ilgili geçerli bilgilere ve tüketici konularındaki eğitime giden yolun hâla açılmadığı, ekonomik hayat ve demokratik hayata katılma konusunda tüketicilere istenilen düzeyde etki yapılamadığı üzüntü ile dile getirilmiştir;

Gelişen ve gelişmiş ülkelerde tüketicinin daha çok korunmasının sağlanması ve daha yakın işbirliğinin gerçekleştirilmesine olan ihtiyaç vurgulanmış, bunun için seyahatler, haberleşme araçları, yayınlar yoluyla ilişkilerin canlandırılması tüketicilerin rolünü arttıracak uygulamalar konusunda daha yakın işbirliğine geçilmesi ve böylece dünya çapında sosyal ve ekonomik adaletin sağlanmasına katkıda bulunulacağı ifade edilmiştir;

ICA'ya üye kuruluşlara, seçme, temsil etme, iştirak etme, bilgi alma, iyi bir hayat elde etme gibi çeşitli haklar konusunda tüketicilerin daha fazla korunmasının gerektiği tavsiye olarak duyurulmuş;

1969 Duyurusundan hareketle tüketicilerin korunmasıyla ilgili olarak ICA Tüketici Komitesinin bir ICA programı oluşturması niyeti memnuniyetle karşılanmıştır;

ICA Tüketici Komitesinin, en son kabul edilen çalışma programı ve yeni kurallar dizisine göre çalışmalarını derinleştirmesi ve genişleterek sürdürmesi istenmiştir;

ICA'nın bütün üye kuruluşlarına, tüketicilerin korunmasını teşvik etmeleri, gelişmiş ve özellikle gelişen ülkelerdeki tüketicilerin hayat seviyelerinin yükseltilmesi amacıyla, dünya çapındaki çalışmalarında, Tüketici Komitesini daha fazla desteklemeleri ve hayat şartlarını iyileştirmeleri için çağrıda bulunulmuştur.

7. KONUT KOOPERATİFLERİNDE AİLENİN ROLÜ

27. Uluslararası Kooperatifler Birliğinin Kararları :

1979 yılında İsveç'te «Konut Kooperatiflerinde Ailenin Rolü» isimli ortak semineri düzenleyen ICA Konut ve Kadınlar Komitesi tebrik edilmiştir;

Ailelerin konut işletmeciliği ve plânlamasına iştirakinin hem bireysel, hemde toplumsal açıdan demokratik işlevlerin güçlendirilmesi ve bireylerin geliştirilmesi ve aileler için daha iyi yerleşme imkânlarının sağlanmasına katkıda bulunacağı inancı belirtilmiştir;

Seminerde temsil edilen ülkeler arasında Seminer Konusu ile ilgili hususlarda büyük farklar olduğu belirtilmiş ve tüm kuruluşların Devletce düzenlenen hukuki ve ekonomik şartlara göre çalıştığı ve bazı hallerde bu şartların konut işletmeciliği ve planlamasına ailelerin

katkısını arttırdığı ve bazı hallerde ise bu tip bir katkıya engel olduğu ifade edilmiş;

«Konut Kooperatiflerinde Ailenin Rolü» Seminerine katılanların, seminerde sunulan öneri ve fikirlerden yararlanmaları ve modası geçmiş görüşlerden vazgeçmeleri ve kendi kuruluşlarında ve çeşitli organlarında bu fikirleri yaymaları önerilmiş;

ICA'nın üye kuruluşlarının ve özellikle Konut Komitesinin ve Kadınlar Komitesinin bilgi yayarak ve benzeri seminerler düzenleyerek katkılarda bulunmaları talep edilmiş;

Üye kuruluşların aşağıdaki konularda harekete geçirilmesi kararlaştırılmıştır :

- (i) İyileştirilmiş bir yerleşim demokrasisine engel olan durumları ortadan kaldırmak ve konut kooperatifçiliğini düzenleyen statüleri incelemek;
- (ii) Konut kooperatiflerinde demokrasiyi geliştirmek ve bu alandaki çalışmalarını sürdürmek amacıyla, değişik ülkelerdeki uygulamalar hakkında daha çok bilgi edinmek için bu konuda çalışan konut kooperatiflerine yardımcı olmak;
- (iii) Yerleşim demokrasisinin geliştirilmesini kolaylaştıran mevzuat çalışmalarını başlatılması için hükümet otoritelerine talepte bulunmak.

8. ULUSLARARASI SAKATLAR YILI

27. ICA Kongresinin Kararları :

1981 yılının Birleşmiş Milletler tarafından Uluslararası Sakatlar Yılı olarak ilan edildiği duyurulmuş ve sakatların sorunlarına dikkat çekilmiş ve topluma kazandırılmaları üzerinde durulmuş;

Çok sayıda ülkede sosyal, ekonomik ve kültürel hayata, sakatların tam olarak katılması konusunda kooperatifçilik hareketinin başarılı olduğu vurgulanmış;

Sakat insanlar için konut inşa eden kooperatiflerin, başarısı vurgulanmış ve rehabilitasyonun güç sorunlarını çözmede ve sakatlar için uzmanlaşmış kooperatiflerin kurulmasında ve mimari güçlükleri yenmedeki başarıları dile getirilmiş;

ICA'nın üye kuruluşlarının bu sorunlara eğilmeleri ve sakatlar için kurulan kooperatiflerin faaliyetlerine ve gelişmelerine yardımcı olmaları önerilmiş;

Sakatların rehabilitasyonu için kooperatif örgütlerden tam olarak yararlanmayı düşünen farklı ülkelerdeki kooperatif kuruluşlar arasındaki işbirliğinin genişletilmesi, Uluslararası Sakatlar Yılında milli faaliyet programları hazırlanması ve tüm üye kuruluşların aktif rol oynamaları istenmiştir.

9. ULUSLARARASI KOOPERATİFLER BİRLİĞİNİN DİĞER KİTLE ÖRGÜTLERİ İLE İŞBİRLİĞİ

27. ICA Kongresinin bu konudaki Kararları :

Bilinmeyen bir dereceye kadar uluslararası karakter kazanan ekonominin değişik kitle hareketleri arasında yeni uluslararası, ulusal ve bölgesel ilişkilerin kurulmasını teşvik ettiği ve insan hakları için verilen savaşın etkinliğini arttırdığı duyurulmuş;

Üretim ve sermayenin giderek yoğunlaşma sürecinde olduğu, ulusal ve uluslararası tekellerin etkisi ile bunların faaliyetlerinin topluma ve özellikle tüketicilere zarar verdiği konusunda dikkatler çekilmiş;

Kooperatifçilik hareketinin bütün düzeylerde aynı amaçları olan diğer kitle örgütleri ile birlikte hareket etmesinin gerekli olduğu vurgulanmış; bu şekilde güvenlik ve barışın sağlanmasına, çalışanların hayat seviyelerinin yükseltilmesine dönük çabaların başarısının ve kooperatiflerin öneminin ve rolünün artacağı savunulmuş;

ICA'nın 25. Kongresinde benimsenin Kooperatifler ile Sendikalar arasındaki işbirliğine ait karar yeniden duyurulmuş;

Kooperatiflerin durumlarını güçlendirecek ve amaçlarına ulaşmada başarılı olmalarını sağlayacak olan mesleki kuruluşlar ve diğer sosyal kitle örgütleri ile üye kuruluşların işbirliğini geliştirmeleri önerilmiştir.

10. KOOPERATİFÇİLİK HAREKETİNİN BİRLEŞTİRİLMESİNDE ICA'NIN ROLÜ

27. Kongrenin bu konudaki Kararları :

Alyansın temel amaçlarının tüm ülkelerde kooperatifçiliğin geliştirilmesine katkıda bulunmak; tüm ülkelerde Kooperatifçilik Hareketinin çıkarlarını korumak; Ulusal ve uluslararası düzeylerde kooperatif örgütler arasındaki ekonomik ve yakın ilişkileri güçlendirmek olarak tesbit edildiği yeniden duyurulmuş;

Kooperatiflerin faaliyetlerinin adalet ilkeleri ve insan özgürlüğü ile temel haklara dayalı, çalışan insanların sosyal ve ekonomik hak-

larının koruma yönünde olduğu ve aynı zamanda gerçek eşitliği sağlayan şartların yaratılması, herkes için eşit hakların garanti edilmesi ve insanların sömürülmesine izin vermeyen üretim araçları ve toprak mülkiyetinin geliştirilmesi görüşleri benimsenmiş;

Uluslararası Yeni Bir Ekonomik Düzenin Kurulması için faaliyet Programı, Ekonomik Haklar Yasası, Devletlerin Görevleri gibi Birleşmiş Milletlerce benimsenen görüşler desteklenmiş;

Birleşmiş Milletlerin 23. Dönem Genel Kongresinde «Kooperatifçilik Hareketinin Geliştirilmesinde Milli Tecrübe» konusunda kabul edilen karar memnuniyetle karşılanmış;

Bütün dünyada barışın korunması için karşılıklı anlayış, güven ve işbirliğinin sağlanması konusundaki çabaların sürdürülmesi istenmiş;

İnsanlar ve kooperatifler arasındaki işbirliğini genişletmek için uygun şartlar yaratmaya dönük politik havanın iyileştirilmesi ve yumuşatılması (detant) konusundaki kesin görüş tekrarlanmış;

Ekonomik ve Sosyal gelişme düzeyini dikkate almaksızın, işbirliğinin avantajlarının tüm insanların yararına ve sosyal gelişmenin çıkarına olacağı dileği belirtilmiştir;

Kooperatifçilik Hareketinin eylemleri ve amaçları hakkında halka doğru bilgi vermede ICA'nın yardımcı kuruluşlarının faaliyeti tatminkâr bulunmuş;

Karşılıklı anlayış ve işbirliğini daha çok geliştirmede ortak bireyler kadar, Alyansında rol oynayacağı ve Kooperatif Basınında Çalışma Grubunun rolünün önemi vurgulanmış;

Kooperatifler arasındaki işbirliğini yaymada ve bütünlüğünü sağlamada, Uluslararası Kooperatifçilik Hareketinin birleştirilmesi için ICA'nın oynadığı rolün güçlendirilmesinde, Alyansın İcra ve Merkez Komitelerinin çalışarak yöntemler geliştirmesi istenmiş;

ICA'nın tüm üye kuruluşları tarafından ulusal ve uluslararası düzeylerde kooperatifler tarafından sunulan sosyal ve ekonobik hizmetlerin canlandırılması ve özellikle fakir olan kırsal kesimlere bu hizmetlerin götürülmesi, Kooperatifçilik Hareketinin çeşitlendirilmesi ve daha ileriye götürülmesi ve geliştirilmesi için ICA çerçevesinde uluslararası tecrübelerin değişimine daha fazla dikkat edilmesi istenmiştir.

11. KOOPERATİFÇİLİK HAREKETLERİNDE KİTLE YAYIN ARAÇLARININ KULLANILMASI

ICA'nın 27. Kongresinin bu konudaki kararları :

ICA'nın amaçlarından birinin Kooperatifçilik İlkeleri ve metotlarını yaymak olduğu yeniden ilan edilmiş;

UNESCO'nun 1970 yılında kabul ettiği 4301. sayılı karara göre, insanlar arasındaki kin ve nefret, ırkçılık, savaş propagandasına karşı ve insanlık için daha iyi hayat şartlarının ve barışın teminine katkı için, kitle yayın araçlarının, uluslararası karşılıklı anlayışı güçlendirme konusunda kullanılması hususuna dikkat çekilmiştir;

Kooperatifçilik İlkelerinin yayılmasında kitle yayın araçlarının katkısının önemli olduğu belirtilmiş;

Kooperatifçilik Hareketinin, ekonomik ve sosyal gelişme, tüm insanlar ve uluslar için eşit hakların temini amacıyla karşılıklı anlayış ve saygı ilkelerini yaymak için kitle yayın araçlarını kullanması gerektiği ileri sürülmüş;

Dünya Kooperatifçilik Hareketini güçlendirme ve geliştirme, çalışan kitlelerin hayat standardını yükseltme aracı olarak, kooperatifçilik ilkeleri ve amaçlarının aktif biçimde yayılması ve kitle yayın araçlarının kooperatifler tarafından daha geniş ölçüde kullanılmasının zorunlu olduğu vurgulanmış;

Alyansın yönetmeliğinde açıklanan amaçlara uygun olarak tüm ülkelerin çalışan insanların sosyal ve ekonomik eşitliğe kavuşmaları için, bütün ulusal kooperatiflerin devamlı barışın ve güvenliğinin tesisi konusunda kitle araçlarından aktif olarak yararlanmaları, öneri olarak sunulmuştur.

12. KADINLAR VE KOOPERATİFÇİLİK HAREKETİ

27. ICA Kongresinin bu konudaki kararları şöyledir :

Birleşmiş Milletlerin 1976-1985 dönemini «Eşitlik - Kalkınma - Barış» adı altında kadınlara tahsis ettiği yeniden duyurulmuş, Kalkınma sürecine kadınların etkin ve eşit biçimde katılmalarının, eğitim eşitliğinin ve mesleki eğitimin uygulandığı ve bu imkânların çeşitli sosyal çevrelerdeki uygun kurumlarca sağlandığı sürece mümkün olduğu teyit edilmiş;

Kadınların kalkınma sürecine ve politik hayata eşit olarak katılmalarının, dünyada barışın sürdürülmesine katkıda bulunacağı hatırlatılmış;

Yeni Bir Uluslararası Ekonomik Düzenin Kuruluşu ve gelişen ülkelerde daha yoğun sosyal ve ekonomik gelişme sağlama arzusu, bu ülkelerdeki kooperatifçilik hareketiyle kadınların derece derece bütünleşmelerini de büyük ölçüde sağlamış olacağı vurgulanmış;

26. Kongrede benimsenen Kooperatifçilik Hareketinde Kadınların Rolü konusundaki karar ve üye kuruluşlara öneriler ve ayrıca 1979 Uluslararası Çocuk Yılıyla ilgili olarak ICA'nın yaptığı faaliyetler tekrar duyurulmuş;

ICA'nın Kadınlar Komitesinin, Kooperatifçilik Hareketinin Kadınların ekonomik, sosyal ve aynı zamanda eğitimsel ve kültürel alanındaki faaliyetlerle ve geniş ölçüde katılmaları konusundaki isteği kabul edilmiş,

Bütün ülkelerdeki üye kuruluşlara kadınların politik, sosyal ve ekonomik hayata tam ve eşit olarak katılmaları için çabalarını sürdürmeleri çağrısı yapılmış; ve,

Kadınların ortak faaliyetleri yürütmedeki rolü ile ilgili olan tüm sosyal güçler açısından, bu yöndeki çabaların sadece uluslararası kuruluşlarla değil, aynı zamanda ulusal kuruluş ve kurumlarla birlikte sürdürülmesinin zorunlu olduğu teyit edilmiştir.

YÖNETMELİK DEĞİŞİKLİKLERİ

MADDE 9 — ÜYELİĞE KABUL

Son paragrafın sonuna yeni bir cümle ilavesi :

«Bütün müracaatlarda giriş aidatının cari giriş ücretlerine göre hesaplanması taahhüt edilmeli ve üyeliğin kabul edilmesi halinde bu para ICA'nın hesabına transfer edilebilmelidir».

Üçüncü paragraf şimdi şöyle olmuştur :

«Genel Müdüre müracaatlar havale edilmeden önce, ICA'nın üyeliğine kabul edilmek isteyen kuruluşun uygunluğu konusunda soruşturma yapılacaktır. Bütün müracaatlarda giriş aidatının cari giriş ücretlerine göre hesaplanması taahhüt edilmeli ve üyeliğin kabul edilmesi halinde, bu para ICA'nın hesabına transfer edilebilmelidir».

MADDE 11 — ÜYELİĞİN SONA ERMESİ (Paragraf (b))

İkinci satırdaki «giriş» kelimesinden sonraki kısım çıkarılıp yerine aşağıdakiler konacaktır :

«veya uygun görülen mazaretle özel bir talepte bulunmayan, üyelik listesinden çıkarılacaktır»

Madde 11'in yeni (b) paragrafı şimdi şöyle olmuştur :
ICA'nın üyeliği sona erecek.....

- (b) «Giriş aidatlarının ödenmemesi halinde : İki yıl üstüste aidatını ödemeyen kuruluş veya uygun görülen mazaretle özel bir talepte bulunmayan, üyelik listesinden çıkarılacaktır».

MADDE — 13. ÜYELERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ (Paragraf (b))

«Madde 16 ve 17» den sonraki kelimelere aşağıdaki kelimeler ilâve edilecektir :

«Merkez Komitesince zaman zaman yetki verildiği üzere Yeni paragraf (b) şimdi şöyle okunacaktır :

ICA'ya üye kabul edilen her Kuruluş aşağıdaki yükümlülükleri yerine getirecektir...

- (b) Her mali yılın ilk üç ayı içinde Madde 16 ve 17 deki durumlara uygun olarak Merkez Komitesince zaman zaman yetki verildiği üzere «yıllık katılma payını ödemek, ve hesaplamada esas alınan bazı bildirmek».

MADDE 17 — ÜYELİK AİDATLARININ MİKTARI

Paragraf 1 — Satır 3 deki «Merkez Komitesi»nden sonraki kelimeler kalkmıştır.

Paragraf 2 — Mevcut Paragraf kalkmış ve yerine aşağıdaki cümle gelmiştir :

«Merkez Komitesi başka şekilde karar verinceye kadar, kuruluşların kendileri için ödemede bulunacakları kooperatif çeşitleri aşağıdaki gibidir»

- (i) Tüketim, tarımsal ve aşağıda belirtilmeyen diğer tüm kuruluşlar;
- (ii) Konut;
- (iii) Sigorta;
- (iv) Banka, kredi ve mali kurumlar dahil».

Paragraf 3 — Mevcut paragraf yerine gelecek paragraf şöyledir :

«Merkez Komitesi yukarıdaki kooperatif çeşitleri için aidatların miktarını tespitten sorumlu olacak ve maksimum miktarda dahil olmak üzere Alyans için yeterli kaynakların sağlanmasını garanti edecek bir formülü benimseyecektir».

Madde 17 — şimdi şöyle okunacaktır :

1. Her üye kuruluş tarafından ödenecek üyelik aidatı, Merkez Komitesi tarafından değişik kooperatifler için tesbit edilen ölçülere göre hesaplanmış olacaktır.

2. Merkez Komitesi başka şekilde karar verinceye kadar, kuruluşların kendileri için ödemede bulunacakları kooperatif çeşitleri aşağıdaki gibidir :

- (i) Tüketim, tarımsal ve aşağıda belirtilmeyen diğer tüm kuruluşlar;
- (ii) Konut;
- (iii) Sigorta;
- (iv) Banka, Kredi ve mali kurumlar dahil.

3. Merkez Komitesi yukarıdaki kooperatif çeşitleri için aidatların miktarını tespitten sorumlu olacak ve eğer Merkez Komitesince uygun görülürse minimum ve maksimum miktar da dahil olmak üzere Alyans için yeterli kaynakların sağlanmasını garanti edecek bir formülü benimseyecektir».

KONGREDE TEMSİL

(i) Mevcut alt paragraf (b) şöyle olacaktır :

«Merkez Komitesi başka şekilde karar verinceye kadar, bütün üye kuruluşlar ilk 300 sterlinlik aidattan sonraki her tam 300 sterlinlik aidat için 1 ilâve delege sahibi olabileceklerdir. Merkez Komitesi, para değerinde meydana gelebilecek değişikliklere göre, Kongreye gelecek delege sayısını hesaplamada baz olarak kullanılan aidat miktarını değiştirme yetkisine sahiptir».

(ii) Son paragraf kalkacak ve yerine aşağıdaki paragraf gelecektir :

«Merkez Komitesi tarafından belirlenen ücret, her delege için ödenecek ve aday formu ile birlikte sekreterliğe gönderilecektir».

Madde 22 — şimdi şu şekilde okunacaktır :

«ICA'ya olan mali yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmek şartıyla, üye kuruluşların Kongrede temsili aşağıdaki gibi olacaktır. Bir ülkenin kuruluşları veya ülkelerin bir birliği veya ulusal kuruluşları üst örgütü veya uluslararası kooperatif kuruluşlar kongredeki oy hakkının % 15 inden fazlasına sahip olamayacaklardır.

- (a) Bütün üye kuruluşlar bir delegeye sahip olacaklardır:
- (b) Merkez Komitesi başka şekilde karar verinceye kadar, bütün üye kuruluşlar ilk 300 sterlinlik aidattan sonraki her tam 300 sterlinlik aidat için 1 ilâve delege sahibi olabileceklerdir. Merkez Komitesi, para değerinde meydana gelebilecek değişikliklere göre, Kongreye gelecek delege sayısını hesaplamada baz olarak kullanılan aidat miktarını değiştirme yetkisine sahiptir.

Delegelerin, adaylığı koyan bölge birliği veya üye derneğin en azından 12 ay süreyle üyesi olması veya böyle bir birliğin seçilmiş üyesi olması gerekir.

Merkez Komitesi tarafından tesbit edilen ücret, her delege için ödenecek veya aday formu ile birlikte sekreterliğe gönderilecektir.

MADDE 28 — MERKEZ KOMİTESİNİN GÖREVLERİ

- (e) Alt-paragrafından sonra yeni (f) paragrafına aşağıdaki cümle sokulacaktır :

«Aidatlar için böyle bir formülün benimsenmesi eğer uygun görülürse, Alyansın yeterli kaynak sağlamasını garanti edecek minimum ve maksimum miktarları tespit etmek».

Mevcut alt-paragraf (f), (g) olarak yeniden isimlendirilecek ve (g) den sonra yeni paragraf (h) girecek :

«Kongre delegeleri için ücretin tesbit edilmesi ve Kongreye gelecek delege sayısını hesaplamada baz olarak kullanılan aidat miktarının tespiti»;

Mevcut paragraflar (f), (g), (h), (i), (j), (k), (l), (m) ve (n) yeniden sıralanacaktır.

Madde 28 — şimdi şu şekilde olacaktır :

Merkez Komitesinin görevleri aşağıdadır :

- (a) Kongre tarafından hazırlanan ICA programını yürütmek ve politikayı yorumlamak.
- (b) ICA'nın Başkanını ve iki Başkan Yardımcısı ile Yöneticiyi seçmek.
- (c) ICA'nın Müdürünü tayin etmek ve ücretini tespit etmek.
- (d) Denetleyiciyi tayin etmek.
- (e) Yönetici tarafından hazırlanan ICA bütçesini onaylamak.

- (f) Aidatlar için böyle bir formülün benimsenmesi eğer uygun görülürse, Alyansın yeterli kaynak sağlamasını garanti edecek minimum ve maksimum miktarları tespit etmek.
- (g) Gündemi, kongre tarihini ve kongrenin düzenlenmesi işini kararlaştırmak ve kongreye sunulan tüm konularda rapor vermek.
- (h) Kongre delegeleri için ücreti belirlemek ve Kongreye gelecek delege sayısını hesaplamada baz olarak kullanılan aidat miktarını tespit etmek».
- (i) den (n) ye kadar olan alt paragraflar (g) den (l) e kadar olan alt paragraflar gibi aynı kalacaktır.

MADDE 32 — YÖNETİCİNİN GÖREVLERİ (Paragraf (b))

2. Satırdaki «göre» kelimesinden önceki «Madde 17 deki kural- lar çıkarılacak ve yerine aşağıdaki cümle gelecek :

«Merkez Komitesi tarafından geliştirilen formül».
Paragrafın geri kalan kısmı aynı kalacaktır.

Altparagraf (b) şimdi şöyle okunacaktır :

«Merkez Komitesi tarafından geliştirilen formüle göre yükümlü- lüklerini yerine getirmek için özel taleplerde bulunan üye kuruluşla- rın istekleri incelenecektir, eğer yöneticinin kanaati kuruluşun mali yükünü azaltmak ise yönetici uygun gördüğü aidatı ve 22. - 27. Mad- delerle ilgili kuruluşun temsilcilik haklarında tespit eder ve ülkenin gelişme durumunu dikkate alır».

ÖNEMLİ KARAR ICA'nın OTURMA MERKEZİ

27. Kongrede bu konuda aşağıdaki karar alınmıştır.

Madde 6 (ICA'nın Merkezi) ya göre ICA'nın Merkezinin Kongre- nin belirleyeceği yerde ve ülkede olacağı kararlaştırılmış;

ICA Sekreterliğinin etkin çalışabilmesine ve mali kaynaklara etki eden belirli faktörler olduğu belirtilmiş;

Londra'daki 11 Upper Grosvenor Street'deki yerin kira sözleş- mesi bitince yeni bir yere ihtiyaç olduğu kabul edilmiş;

İcra Komitesinden Londra dışında yerleşme imkânlarını araştır- ması istenmiş, ve Merkez Komitesine Ana Büronunun oturma yerini tespit etmesi ve gelecek kongreye kararı rapor etmesi, yetkisi ve- rilmiştir.

ÇEVRE KORUNMASI ÇEVRE KİRLİLİĞİ VE EKONOMİK KALKINMA

Ismail Orhan TÜRKÖZ

KALKINMA VE «ÇEVRE KORUNMASI

Çevre kirlenmesi (Pollution) konusu, «Çevrenin Korunması» (Censervationism-environmentalism) olarak bilinen daha büyük bir konunun bir dalı ve bu genel konuyla ilgili olarak özellikle Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da başlatılan ve git-tikçe yaygınlaşan bir akımın özel bir uygulama alanıdır.

Çevrenin korunması akımı, ekonomik kalkınma hamlelerinin bir sonucu olarak, barajlar, regülötörler, taşkın koruma-bataklık kurutma tesisleri, sulama şebekeleri, hidro elektrik santraller, köprüler, nehir limanları, iskeleler gibi ulaştırma tesisle-ri ve sedde teras v.s. gibi toprak koruma yapıları ile su havzaları ve nehir yatak-larının fiziki bütünlüklerinin parçalanıp bozulmasına, akarsuların son damlalarına kadar kullanılıp yataklarının kurummasına; billür gibi berrak, soğuk suların akla gelen her türlü artıklarla kirletilip pis kokular neşreden bir köpük seli haline gelmesine; atılan ılık su ve diğer artıklarla ısınıp tabii özellik ve görünümünü bütünüyle kaybetmesine; Madencilik çalışmalarının bir gereği olarak büyük top-rak kesimlerinin delik deşik edilmesine; aynı çalışmaların bir sonucu olarak diğer bir takım toprakların maden artıkları ve cüruf yığınlarıyla doldurulmasına; hava meydanları, yollar ve geçitlerle kara parçalarının yırtılıp kesilmesine; sahillerin çoğu zaman çevreye uyum sağlamadan inşa edilmiş, zevksiz, kısa dönem yararlarını en çoğa çıkarmayı amaçlıyan yapılarla doldurulmasına; ormanların yollar ve diğer üretim tesisleriyle vahşilik ve ıssızlığının bozulmasına bir reaksiyon olarak, tabia-tıyla bu faaliyetlerin yoğun olduğu sanayi ülkelerinde, başlatılmış bir akımdır.

Nüfusun çoğalması; bunun bir sonucu olarak bir yandan şehirlerde izdiham artarken diğer yandan yollar, enerji nakil hatları, haberleşme sistemi gibi alt landığı kaynakların çeşitlenmesi ve tabiatta el değmedik bir kesimin kalmaması; teknolojik gelişme ve ekonomik kalkınmanın bir sonucu olarak insanlığın yarar-landığı kaynakların çeşitlenmesi ve tabiatta el değmedik bir kesimin kalmayıışı; yine teknolojik gelişme ve ekonomik kalkınmanın bir sonucu olarak, insanın önce tasarrufuna aldığı, sonra farkına varmadan hükmüne girdiği; ailelerce kullanılanlar başta gelmek akydıyle, her türlü araç ve gereçlerin çoğalıp insanı muhşara et-mesi; haberleşme ve ulaştırma imkânlarının gelişmesi sonucu, insanın etkilendiği

aların genişlemesi, genişliyen bu alanda kişiyi etkileyen hadiselerin yoğunluğunun artması; her türlü gelişmeleri takibetme arzusu fakat gittikçe bunun imkânsızlaşması bu akımın süratle gelişmesine etki eden bir diğer faktörler dizisidir.

KALKINMA—ÇEVRE KORUNMASI VE ÇEVRE KİRLENMESİ

Kişi bir yandan üretmek için arzın tabii yapı ve görünümünü bu şekilde değiştirir ve bozarken diğer yandan da mal ve hizmetler ürettiği için bu bozulmaları hızlandırmaktadır. Zira, gerek üretim zincirinin bütün halkalarında, gerekse tüketimin her çeşidinde kullanılan ve tüketilen her kaynak ve ürüne karşılık bu ürünlerin belirli bir oranına tekabül eden ve mevcut teknolojik düzeyde, hiç bir işe yaramıyan, ayrıca kendilerinden kurtulmak için harcama yapılması gereken, bir yığın artık teşekkül etmektedir.

Tabii devir ve maddenin sakınımı kurallarının bir sonucu olarak uzun dönemde artıkların miktarı, üretimde kullanılan yani çevreden alınan, kaynak miktarına eşit olmaktadır.

Üretimde kullanılan kaynaklar arzın, tamamına yakın, büyük bir bölümünden sağlandığı halde, artıklar arzın çok sınırlı bir kesiminde özellikle büyük metropoliten alanlarda toplanıp yoğunlaşmaktadır.

Diğer yandan nüfus artıp, artan bu nüfusun belirli merkezlerde yoğunlaşması demek olan şehirleşme hızlandıkça ve nihayet daha çok fiziki tüketimi ifade eden hayat standardı yükseldikçe kirlenmedeki yoğunlaşmanın derecesi de artmakta ve (çevrenin korunması) konusu içinde «Çevre Kirlenmesi» giderek önem kazanmaktadır.

Bütün bunların tabii bir sonucu olarak Sanayi toplumlarında «sıfır nüfus artışı» «sıfır büyüme hızı», «büyüme imkânlarının sınırlılığı», «büyüme kavramının değiştirilmesi» gibi, refah toplumlarının hayat anlayışı ve ekonomik yapısını temelden değiştirme istidadını taşıyan kavram ve akımlar yeşerip gelişmektedir.

«Çevrenin Korunması» genel kavramının sanayi toplumlarında ortaya çıkan manzarası ve bu toplumlar için ifade ettiği anlam aşağı yukarı budur.

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE ÇEVRE MESELELERİ

Bu çerçeve içinde ortaya konan «çevre korunması» kavram ve akımının az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ve bu arada Türkiye için geçerliliği fevkalâde sınırlıdır.

Çevreye ilişkin problemler; Sanayi toplumlarında üretim ve üretim artışlarının bir sonucu olarak ortaya çıktığı halde, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çevreyle ilgili meselelerden dolayı üretim arttırılamamaktadır.

Erik Eckholm'un ifadesiyle «yaşanabilir bir çevreye sahip olmak için başlatılması gereken dünya çapındaki savaşta, Tokyo ve Sao-Paulo üzerindeki bulutları

temizlemek; Erio Gölündeki hayatı eski haline getirmek; Nepal ve Gana'daki arızalı bölgelerle Çat ve Kuzey-Batı Hindistandaki mera arazilerinde görülen ve giderilmesi için hiç bir tedbirde alınmayan tahribatı önleme ve giderme gereği karşısında sadece bir ön çalışma olmaktan ileri gidemeyecektir. Zira yavaş yavaş ilerleyen çöller ve gittikçe artan taşkın tahribatı ile toprak verimliliğinin azalması yoluyla çok daha okrukunç kayıplara maruz kalınmaktadır. İnsanlık acil sıkıntı, cehalet, dar görüşlülük ve hırs sonucu tabii sistemin hudutlarını zorlayarak kendi yaşama şartlarını temelinden çökertmektedir.»

Az gelişmiş ülkelerin en alt sıralarında yer alan Afganistanın, İndus ve Amu Derya nehirlerini besleyen akarsu yataklarında görülen ve insanı rahatsız eden durum : tabii görünümün; ekonomik kalkınma amacıyla buralarda geliştirilen baraj, hidro elektrik santrali ve sulama şebekesi gibi tesislerle değil; tam aksine ormansızlık ve aşırı derecelere ulaşan; taşkın, rüzgâr ve su aşınmasıyla bozulmuş olması, bundan dolayı yularıda sözü edilen tesislerin yapılmasının hemen hemen imkânsız denecek ölçüde zorlaşmış olmasıdır. Bu ülkede FAO uzmanlarınca yürütülen bir çalışmaya göre jeolojik ve topografik açıdan en uygun baraj alanları, tasarlanan aktif baraj hacimlerinin 25 yılda rüsubatla dolma durumunda kalması dolayısıyla, ekonomik açıdan elverişsiz olduğu için, bu amaçlarda kullanılamıyacaktır.

Ülkemize gelince daha Abdülhamit Han zamanında Fransa Ormanların eş değeri sayılan Kastamonu Ormanlarındaki azalmayı; 60-70 sene evvel ormanlarla bezemiş olan Konya-Meram yöresindeki tepelerin bu gün çırılıcıpalk ve kireç ocaklarıyla dolu oluşunu; bir kaç neslin hayat süresi içinde Konya-Karapınar civarıyla, Ağrı Dağı eteklerinde kumulların teşekkülünü, Aksaray-Bor-Ulukışla Karapınar Merkez olmak üzere Orta Anadolu'nun çölleşme tehlikesiyle karşı karşıya bulunuşunu; 1950 lerin sonlarında yapılan Konya-Sille Baraj veya göletinin rüsupla dolması sonucu su alma yerinin 20 yıldan daha az bir süre içinde iki defa yükseltilmesine ihtiyaç duyuruluşunu; nehirlerimizin boz bulanık akışını, yeşil ve kızıl gibi su ile birlikte bulunması en son akla gelen sıfatlarla anılmasını; yangınlarının tahrip ettiği orman alanlarını sıfır kabul etsek bile, Orman rejimine tabii tutulduğu halde üzerinde ağaçtan eser olmıyan alanları ağaçlandırabilmemiz için, bugünkü tempo ile 150 yıl bekleme gereğini, kaldığı bazı yıllarda yangınların yokettiği alanların, ağaçlandırılan alanları açmakta oluşumu; köylerdeki ve bazı geceköndü bölgelerindeki hayat şartlarını da arada sırada hatırlayıp dikkate almak kaydıyla. Halicin, İzmir ve İzmit Körfezlerinin, kirlenmelerine ve Ankara havasının teneffüs edilecek hale gelmesine ne kadar yansak, boğazın tabii güzellikleriyle tabiatla uyum sağlıyan ve herbiri bir sanat eseri olarak kabul edilen yalıların tahribatına, kıyı güzelliklerimizin bozulmasına ne kadar hayıflansak yeridir.

«Çevre Korunması» kavramının az gelişmiş ve geliştirmekte olan ülkelerde içine oturtulması gereken çerçeve de bu olmalı; bu ülkelerde bu akıma bir açıdan bakılmalıdır.

Devlet adamlığı ve yönetim sanatı meseleleri bütünlüğü içinde mütalaa edip üzerine hemen varılması gereken meseleleri bütün içinden çıkarıp ön sıraya koymayı; ekonomide verimlilik (Productivity) ve etkinlik (efficiency) kavramları, gene, meseleleri bütünüyle inceleyip ünitelere ayırmayı, yararı en büyük üniteleri daha önce ele almayı; «Marjinalite» kavramı da uygulamada, birlikte ele alınmış projelerin her birinin marjinal faydaları eşit tutulacak şekilde yürütülmesini gerekli kılar.

Bu bakımdan «Çevrenin» korunması meselesini, her zaman yaptığımız gibi, sanayileşmiş Batı ülkelerinin kalıpları içinde inceleyip onların bakış açısından değerlendirmemiz sadece yararsız olmakla kalmamakta; ayrıca, yukarıda bazı basit kuralları verilen rasyonel düşünceden ayrılmaya tehlikesini de birlikte getirmektedir.

Bundan dolayı Türkiye ve benzeri ülkelerin «Çevre korunması» kavram ve akımına yaklaşımları sadece üretimin bir gereği ve sonucu olarak ortaya çıkan çevre sorunlarıyla bunun özel bir hali olan kirlenmeyi değil, aynı zamanda ve özellikle, üretimi sınırlıyan çevre sorunlarını da içine alacak olan ve hatta sonunculara öncelik ve ağırlık veren bir yaklaşım olmalıdır.

KALKINMA—KORUMA TARTIŞMASI

Gelişmiş sanayi toplumlarıyla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çevre problemlerine yaklaşımlarındaki farklılık, sanayileşmiş ülkelerin gelişme dereceleri değişik olan bölgeleri arasında da ortaya çıkmakta ve bu durum, değişik ülkelerden farklı olarak bu bölgeler aynı siyasi ünite içinde buldukları, kaderlerini bir dereceye kadar aynı organın kararlarına terkettikleri için ilgi çekici tartışmaların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Gelişmiş ve bundan dolayı tabii güzelliklerini büyük ölçüde yitirmiş, nüfusu kalabalık yörelerde yaşayan kişi ve gurublar; mevcut ulaştırma araçları, özellikle otomobillerle ekonomik ölçüler içinde ulaşabilecekleri bir mesafe içinde, kaynakları şu veya bu sebepten dolayı kullanılmadığı için tabii güzellikleri bozulmamış hafta sonlarını, hiç olmazsa, yıllık tatillerini geçirebilecekleri bir takım yörelerin bulunmasını, istemektedirler. Buna karşılık tabii güzelliklerini korumanın bir bedeli olarak ekonomik kalkınmalarını gerçekleştirememiş ve nisbi bir yokluğa mahrum bırakılmış bu bölgelerin halkı da, haklı olarak başka yöreler halkının çeşitli eğlenceler gibi bu yöredeki anlayışa göre marjinal sayılabilecek bir takım ihtiyaçları için kendi acil ve zorunlu ihtiyaçlarından vazgeçmeye rıza göstermemekte; sonuçta; yöreyi kalkındırmak isteyen yöre halkıyla, yörenin tabii halinde bırakılmasını savunan, yöre dışında oturan ve yöreyle sınırlı bir ilişkisi olan «Çevre koruyucuları» arasında uzun süre devam eden ve büyük boyutlara ulaşan tartışmalar cereyan etmektedir. Bir yandan gelir düzeyinin artması diğer yandan ulaştırma imkanlarının çoğalması sonucu seyahat imkânları arttıkça tabii güzellikleri bozulmamış bu bölgeyi ziyaret eden, tatillerini burada geçiren, kısaca tabii güzelliklerinden dolayı yöreye ilgi duyan kişilerin sayısı artmakta bunların teşkil ettiği baskı gurubu yöre halkına galebe çalarak, söz konusu yörenin, milli park v.s. gibi

adlar altında, ziyaretçilerin sayısının çokluğundan dolayı yöre güzellikleri kayboluncaya kadar, olduğu gibi kalmasını sağlayabilmektedirler. Bazan bu amaçla yöreye gelecek ziyaretçi sayısı bile sınırlandırılabilir. Aşağıdaki başlık altında görüleceği gibi meseleye başka bir açıdan bakıldığı zaman da buna çok benzer bir sonuca varılabilmektedir.

Konuyu kirlenme açısından incelediğimiz zaman, kirlenmeyi sınırlayabilmek için büyümeyi durdurmak gerekir diyenlere karşı, büyümeyi savunanlar; Wilfred Beckerman'ın ifadesiyle; «İnanırcı olmak için hayat kalitesinin bozulduğundan dolayı büyümeye hücum edenlerin, bu bozulmanın zaruri olarak büyümeden ileri geldiğini ve büyümenin yararlarını da dikkate almamıza rağmen, bozulmanın, insan refahını azaltan bir istikamete doğru ilerlediğini isbatlamaları gerekir. Aslında, ekonomik büyümenin hayatın vasfına arzu edilmeyen etkileri, sadece toplam refahı azaltacak bir noktaya ulaşmamakla kalmamış, aynı zamanda, pek çok durumlarda büyüme, bunları önemli ölçüde azaltmıştır. Ekonomik büyümenin sürdürülmesi halinde bu zararlı etkilerin daha da azaltılması kuvvetle muhtemeldir. Kirlenmeye, zararlı ilaçlara, otomobillere veya kamu ulaşım araçlarının yetersizliğine karşı çıkmak büyümeye karşı çıkmak değildir.» diye fikirlerini belirtmekte, çünkü yanlış büyüme stratejilerinden dolayı ortaya çıkan sakıncaların, büyümeyi durdurarak değil büyüme kavramını yeniden tanımlıyarak ve yönlendirilerek giderileceğini ileri sürmektedirler.

Bu istikamette düşünenlerden Maurice F. Strang büyüme kavram ve stratejisinde az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerce de kabullenilebilecek olan aşağıdaki değişiklikleri teklif etmektedir :

«Bizim sanayi toplumlarımızla, fizik yönünden gelişip olgunlaşmış insanlar arasında büyük bir benzerlik mevcuttur. Bu toplumların tamamen fiziki mahiyette olan bir büyüme hedefi peşinde koşmaları, yetişkin kişilerin sadece fiziki boyutlarını geliştirecek bir hayat tarzını benimsemeleri kadar sağlıksız ve kendi kendini tahrib eden bir tercih olacaktır. Diğer yandan, toplumların fiziki olgunluğa ulaştıktan sonra büyümelerini durdurmalarını istemek de; fiziki yönden büyümelerinin durmasından sonra kişilerin, gelişmelerini durdurmalarını istemek kadar yanlış olacaktır. Toplumlarımızın insanî ve hakiki anlamda büyümeleri ise-ulaşılması gereken bir hedef olarak-henüz önümüzde durmaktadır. Fakat, bu hedefin gerçekleştirilmesi de, yolumuzu değiştirmemizi, fiziki yönü daha önemsiz olan, çevreye daha az yük yükleyen ve daha az kaynağa ihtiyaç gösteren, daha mütakâmil bir büyüme tarzı peşinde koşmamızı zorunlu kılmaktadır.

Diğer yandan, henüz büyümenin başlangıç noktasında oldukları için, halklarının ihtiyaçlarını giderebilmeleri amacıyla, gelişmekte olan ülkelerin, fiziki anlamda büyümelerini devam ettirmeleri zorunlu görülmektedir. Fakat bu ülkelerin bile; sağlıklı, devam ettirilmesi mümkün olan, kişinin insanî anlamda kendi kendini anlaması ve geliştirmesine imkân veren ve bu imkânı gittikçe geliştiren bir fiziki büyüme tarzına daha çok ağırlık vermeleri gerekmektedir.»

Bu münasebetle bu başlık altında özellikle ülkemiz için önem arzeden bir meseleye değinmekte yarar umulmaktadır. Bir ülkeyi meselâ Türkiyemizi diğer ül-

kelerden tamamen ayrı tutmanın mümkün olabileceğine inanmış olsaydık felsefi açıdan, bu günkü anlamıyla büyümenin anlamsız bir şey olduğunu da savunabilir ve belki de Lord Lionel Robbins'in «Bizatihi büyüme arzu edilecek bir şey değildir; büyümeyi teşvik edeceği açısından hareket ederek her hangi bir şeyi tevsiye etmek, esas itibariyle zevksiz bir karakter yapısını ortaya çıkarır» ithamına katılabiliriz. Ancak, bu mümkün olmadığına göre, hayatımızın idamesi ve hatta sonuçlarıyla birlikte beğenmediğimiz bir büyüme kavramının değiştirilmesi için ekonomik büyüme ve kalkınma yoluna başvurmadan başka bir seçim imkânımız yoktur.

Bu bakımdan çevre meseleleriyle ilgili politikamız belirlerken bir yandan ülkelerin geçmiş tecrübelerinden yararlanır, oralarda ortaya çıkan gelişme ve akımları izlerken diğer yandan, bu konuyla ilgili olarak geliştirilen tedbirlerin ekonomik, özellikle sanayi, kalkınmamız için taşınamayacak kadar ağır külfetler yüklememesine mümkün olan dikkat ve itina gösterilmelidir.

Ekonomik Faaliyetleri Yaygınlaştırma - Yoğunlaştırma - Tartışması

Kalkınma meselelerine bölgeler arası gelişme farklılıklarının giderilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi açısından bakanlara ilâve olarak bu konulara çevre, özellikle kirlenme yönünden yaklaşan ekonomistlerle diğer dallardaki uzmanlardan bazıları da ekonomik faaliyetlerin, özellikle sanayi yatırımlarının yaygınlaştırılmasını savunmaktadırlar.

Bunlar görüşlerini, ekonomik faaliyetlerin yaygınlaştırılması halinde çevreyle gerekli tesisler arasında iyi bir uyum sağlanabileceği, çevrenin belirli sınırları aşmayan tahribatı kendiliğinden onarabileceği ve belirli derecelerin altındaki artıkları ayrıştırıp absorbe ederek kirlenme probleminin ortaya çıkmasına engel olacağı esasına dayandırmaktadırlar.

Konuyu bu çerçeveye oturttuğumuz zaman kalkınmacılarla çevre koruyucuları arasındaki-yukarıda değindiğimiz-ana mesele, çevre koruyucularının, strateji seçimiyle ilgili olarak kendi aralarında yürüttükleri bir tartışmaya dönüşmemektedir.

Bu noktada problem, bir bakıma, «herkesin kullanmak zorunluğunda kalacağı tek bir tip, standart mal mı üretelim, yoksa, birbirinden değişik tiplerde mal üreterek herkesin arzularına uyacak tarzda seçim yapma imkânını açık mı tutalım» tartışmasına indirgenmektedir. Zira sanayi yatırımlarının yaygınlaştırılması demek, ortaya çıkan artıkların çevrenin ayrıştırma kapasitesini aşmış aşmıyacağı bir yana her yeri aynı ölçüde kirletelim kişilerin, bir takım ek masrafları göze alma pahasına da olsa, daha temiz bir çevrede yaşama imkânlarını ortadan kaldıralım demeye eş anlamlı olacaktır. Sanayiın yaygınlaştırılması konusunda özel bir gayret sarfedilmez, onun, ekonomik kurallarına göre belirli merkezlerde yoğunlaşması veya belirli merkezlere doğru yayılmasına imkân verilirse, kirlilik derecesinin de bu kalıbı takibetmesine; dolayısıyla kirli bir çevrede ucuz oturmak isteyenlerle daha temiz bir çevrede daha pahalı oturmak isteyenlere bir seçim hakkı verilmesine imkân hazırlanmış olacak; sonuçta hem fakirin hem zenginın dolayısıyla toplumun tatminini en çoğa çıkarma yolu açılmış olacaktır.

Şüphesiz ki hem ekonomik etkinlik, hem de kişi hürriyetlerine saygı duyan çoğulcu demokratik toplumların yapılarına yatkınlık yönünden sonuncu durum yeğlenecektir. Nitekim bu durum, «ayrı imkânlar» (separate facilities) adı altında E. J. Mishan tarafından geliştirilmiş ve J. H. Dales tarafından da kirlenme konusuna uygulanmıştır.

Milletlerarası Alanda Ayır İmkânlar Nazariyesi

Yukarıda, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerle gelişmiş sanayi ülkelerinin çevre meseleleri arasındaki çok önemli farka işaret ettikten sonra; kaynakların kullanılması yönünden, bir ülke içinde çevrecilerle kalkınmacılar arasında yürütülen ve genellikle çevreciler tarafından kazanılan mücadeleye değinmiş, bu münasebetle ülkemizin bu konudaki tutumu ile ilgili görüşlerimizi özet olarak ortaya koymuştuk. Bundan bir evvelki paragrafta da üretim, özellikle sanayi faaliyetlerinin yaygınlaştırılmasının mı yoksa yoğunlaştırılmasının mı daha iyi olacağını tartışırken mantıklı bir sonuçla bir ülke içinde çeşitli derecelerde geliştirilmiş ve dolayısıyla farklı ölçülerde kirlenmeye konu olmuş farklı bölgelerin birlikte bulunmalarının refahı en çoğa çıkarmak yönünden daha yararlı olacağını, aşırı derecede müdahalenin söz konusu olmadığı durumlarda ekonomik kuvvetlerin bunu kendiliğinden başara bileceğini hatırlatmıştık. Teorik açıdan varılan bu sonuçlarla milletlerarası alandaki bazı gelişmeleri, meselâ nüfus planlamasını kirlenme nüfus ve üretim artışlarıyla doğru orantılı olarak artmaktadır), gelişmiş sanayi ülkeleri ve milletlerarası kuruluşların sanayi projelerinden daha çok tarım, turizm ve diğer kırık yöre projelerini destekleme eğilimi göstermelerini (Yukarıda görüldüğü gibi şehirleşme arttıkça kirlenme de artmaktadır), meselâ Afrikadaki Viktorya Gölünü olduğu gibi koruyabilmek (Kalkınma için bir kaynak olmaktan çıkarmak) için Kuzey Amerika ülkelerinde bir takım derneklerin kurulmakta oluşunu, nükleer silâhların yayılmasını önleme zahiri sebebiyle atom enerjisi üzerinde tekel kurma yolundaki teşebbüslerin v.s. birlikte düşünüp gelir artışı ve teknolojik ilerlemelere bağlı olarak seyahat imkânlarının artması sonucu sanayi ülkelerinden yüz milyonlarca insanın tatillerini yurt dışında geçirmekte oluşlarını da hesaba katınca; elinde oluyarak insanın «ayrı imkânlar mazariyesi milletlerarası alanda uygulamaya mı aktarılmaktadır?» Milletlerarası işbölümünde bize tabii güzelliklerin beççilliği mi düşmektedir» diye sorası gelmektedir. Madalyonun öbür yönü ne de bakmak ve belkide haksızlık etmiş olmamak için bunun aksi temayüllerin de varlığını bazı sanayi ülkelerinin, işgücü yoğun, çevre etkisi fazla sanayi dallarını diğer ülkelere kaydırıldığını herhangi bir yorum yapmaksızın belirtmek de uygun olacaktır.

Meseleyi böylesine bir şüphecilik içinde ele almak doğru olmamakla beraber kalkınma ve bu arada turizm politika ve stratejilerimizi çizer, çevre ve kirlenme konularıyla ilgili milli yaklaşımlarımızı belirlerken bu hususların da gözönünde tutulmasında sayısız yararlar vardır.

Milletlerarası Düzeyde Milli Tutum

Milli kaynaklarımızı ne yolda kullanacağımız konusunda kendi dışımızda gelişen muhtemel telkinlere ek olarak, bir yandan insanların giderek daha hareketli bir

hale gelmeleri, diğer yandan, su ve hava gibi müşterek kaynakların milletlerarası hudutları aşacak ölçüde hareketli olmaları ve bunun bir sonucu olarak ülkeler arasında müşterek kullanımlara konu olmaları, ayrıca özellikle radyo aktif artıkların hızla yayılabilmeleri çevre, özellikle kirlenme, meselelerinin milletlerarası bir konu haline gelmesine sebep olmuş bulunmaktadır.

Yukarıda çevre ve kirlenme meselelerinin, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerle gelişmiş sanayi ülkelerinde ayrı çerçeveler içinde ele alınmaları gerektiğini; kalkınma-koruma tartışmasında, dünyada tek başına yaşamadığımızdan ve ayrıca henüz kalkınma hamlesinin başında olmamızdan dolayı kalkınmayı yeğlediğimizi belirtmiştik.

Burada da, Milletlerarası bazı konularda takınmamız gereken tavırlarla ilgili olarak bir kaç söz söylemek yararlı olacaktır.

Zaman zaman milletlerarası nehirlerin kirlenmelerinin önlenmesi konusunda devletlerarası toplantılar yapılmaktadır. Bu toplantılarda bencil bir duygudan hareket edilmesi elbette uygun olmamakla beraber; Fırat, Dicle, Aras, Çoruh gibi nehirler de doğrudan doğruya; Kızılırmak, Yeşilirmak, Sakarya, Susurluk, Bakırçay, BüyükMenderes, Küçük Menderes, Gediz, Dalaman, Aksu, Göksu, Manavgat, Seyhan, Ceyhan gibi nehirlerde ise, temiz tutulmaları nehirler kadar önem arzemiye başlayan, Kara Deniz ve Akdeniz dolayısıyla kirlenme ülkesi; sadece Meriç ve Asi nehirlerinde kirlenmeden zarar gören ülke; konumunda oluşumuzun hatırlanmasında ve konu görüşülürken ölçülü ve uyanık davranılmasında sonsuz yararlar vardır.

Son yıllarda Akdenizde kirliliğin önlenmesi sık sık sözü edilen konulardan biri haline gelmiştir. Bu satırların yazıldığı sıralarda 18 Akdeniz ülkesinden Türkiye dahil 17 sinin iştirakiyle oluşan bir komisyon da bu konuyu görüşmektedir. Ak Denizde kir kaynaklarının tabii mi yoksa sun'î mi olduğunu, bunların fiziki ve kimyevi bileşimlerini, Kıyıdaş ülkelerle Kıyıdaş olmayan ülkelerin ticari ve askeri amaçlı filolarının kirlenme konusundaki paylarının ne olduğunu bilmemekle beraber, en uzun kıyı şeridine sahip olmamıza rağmen, Akdenizin kirlenmesine büyük ölçüde katkımızın olduğu sanılmamaktadır.

Türkiye'nin ileride külfet yüklenme istidadı olan bu konuda bir tavır olabilmesi için : (1) Bu denize atılan toplam artıkların içinde Türkiye'den atılan artıkların (eşdeğer olarak) payının ne olduğunun (2) Akdenizin, bir kirlenme problemi yaratmaksızın ayrıştırıp absorbe edebileceği artık miktarının ne olabileceğinin (3) bu miktarın ülkeler arasında hangi kriterlere göre dağıtılması gerektiğinin ve bunlara göre Türkiye'nin atabileceği toplam artık miktarının (eşdeğer olarak) (4) Denize atılması kesinlikle yasaklanması gereken artık çeşitlerinin (5) Hangi ülkelerin bu çeşit artıklarla kirlenmelere sebep olduğunun (6) Bu ülkeler içinde Türkiye'nin bulunup, bulunmadığının bilinmesine kesin bir zorunluluk vardır. Bütün bu bilgilerin toplanmasından sonradır ki Türkiye'nin Akdenizin kirlenmesine bir katkıda bulunup bulunmadığı, katkıda bulunuyorsa bu yönde kendisinden önde olan ülkeleri bilmesi mümkün olabilecektir.

Kirlenmeye bir katkısı bulunmaması halinde Türkiye'nin bu görüşmelerdeki

tavır, Akdenizde kirliliğin önlenmesi yerine Akdenizdeki kirliliğin giderilmesini talep edecek bir çerçeveye oturtulmalı ve kirliliği yaratan ülkelerden bu istenmeli, başarılı sonuç alınmadığı takdirde Türkiye hiç bir taahhüt altına girmeden ve Akdenizde kirliliğe katkısının ne olacağını hesaba katmadan milli yararlarının gerektirdiği yönden hareket etmelidir. Zira bazı hallerde bize verilen zararı kaldırmanın en etkin yolu muhatabımıza aynı ölçüde zarar verip sonra bunları birlikte ortadan kaldırmaya ikna etmektir. Kirlenmeye haklı görülebilecek ölçünün ötesinde bir katkısı olması halinde Türkiye, kaynağı kendinden daha çok kirlüten ülkeler kirlenme derecelerini Türkiye düzeyine indirene kadar hiç bir girişimde bulunmayarak onları bu düzeye indirici tedbirler üzerinde ısrar etmeli bu başarılıdıktan sonra dır ki kendisi de tedbir alan ülkeler arasına katılmalıdır.

Nükleer silahların, bu arada nükleer enerjinin yayılmasının önlenmesiyle ilgili konularla diğer benzer konularda da Türkiye'nin tutumunda benzer bir yol izlenmelidir.

SONUÇ

Tepe noktalarına değinerek incelemeye çalıştığımız «Çevre Korunması - Çevre Kirliliği ve Ekonomik Kalkınma» konusunda ileri sürdüğümüz görüşlerimizi aşağıda görüldüğü gibi özetlemek mümkündür :

1 — Kirlenme konusu çevre konusunun bir dalıdır. Dolayısıyla kirlenme konusunda alınacak tedbirler çevrenin korunması ile ilgili tedbirlerle birlikte ele alınmalıdır.

2 — Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerle gelişmiş sanayi ülkelerinin çevre problemleri birbirinden esastan farklıdır.

3 — Gelişmiş sanayi ülkelerinde çevre ve bu arada kirlenme problemleri üretimin bir gereği ve sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise çevre sorunları üretimi sınırlıyan bir faktördür.

4 — Kirlenme, sanayi ülkelerinde refahın, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise sefaletin bir sonucudur.

5 — Yukarıdaki sebeplerden dolayı değişik gurublarda yer alan ülkelerin çevre ve bu arada kirlenme problemlerine yaklaşımları esastan farklı olacaktır.

6 — Batı kalıpları içinde sunulan bir çevre probleminin Türkiye'ye yararından çok zararı dokunabilecektir,

7 — Türkiye'nin, Çevre ve Kirlenme konularına yaklaşımları dış gelişmelerden örnek alınarak, dış telkinlerin etkisinde kalınarak geliştirilmemeli; ülke şart ve yararlarına uydurulmalı; bu arada diğer ülke deneylerinden olabildiğince yararlanma imkânları araştırılmalıdır.

8 — Nüfus artışıyla üretimin azaltılması ve şehirleşmenin yavaşlatılması genellikle çevre özellikle kirlenme probleminin azaltılmasında en etkin faktörlerdir. Ancak bu üç konunun hiç birisine münhasıran çevre korunması ve kirlenmenin önlenmesi açısından bakmak mümkün değildir. Nüfus bir ülkenin en büyük tabii kaynağıdır, diğer kaynaklarla optimum bileşiminin sağlanması halinde kalkınmanın lokomotifidir. Üretimsiz kalkınma söz konusu değildir. Üretim de ağırlık sanayidedir ve şehirleşme sanayileşmenin bir sonucudur.

9 — Meseleye bir önceki maddede belirtilen açıdan bakılarak, çevre korunması ve kirlenmenin önlenmesi konularının; ekonomik, özellikle sanayi kalkınmamıza köstek vurmasına fırsat verilmemelidir.

10 — Türkiye, korumak veya kirletmemek için kaynakları atıl bırakmak yerine koruyarak ve kirletmeden kalkınma yollarını araştırarak, mümkün olmayan halde kullanarak ve kirleterek kalkınmasını gerçekleştirecek; diğer ülkelerin yararlanacağı doğal kaynakların bekçiliğine rıza göstermeyecektir.

11 — Ekonomik faaliyetlerin yaygınlaştırılması veya yoğunlaştırılması ile ilgili politikalar da, münhasıran; bölgelerarası farklılıkların giderilmesi, gelir düzeyinin iyileştirilmesi, çevrenin daha etkin bir şekilde korunması ve kirlenmenin önlenmesi mülahazalarıyla değil aynı zamanda ekonomik verimlilik ve etkinlik açısından ele alınmalıdır.

12 — Türkiyemiz, bu konuları milletlerarası düzeyde tartışırken ize düşmeli, milli şartlar ve yararlar yönünden kendi izini kendisi açmalı, kendi yolunu kendisi yapmalı, kendi politikasını kendisi çizmelidir.

GERÇEK GARANTI

her zaman

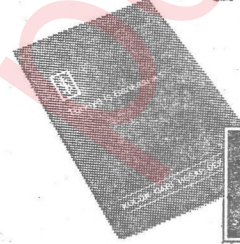
BASAK SİGORTA

her yerde

ÜSTÜN HİZMET

HARBİYE/İSTANBUL Tel : 48 42 00

İş Bankası
hesap cüzdanı
dünyada
benzeri
olmayan bir
“İS”
başardı...

TÜRKİYE
İŞ BANKASI

KOOPERATİFÇİLİK
Founded in 1931

Kooperatifçilik is the publication of The Turkish Co-operative Association, It is published four times a year. The subscription price to the review is \$ 4 a year, air mail included. Correspondance relating to the review should be sent to «Türk Kooperatifçilik Kurumu, Mithatpaşa Caddesi 38/A, Ankara-Turkey.»

The Turkish Co-operative Association assumes no responsibility for the views expressed by authors whose articles appear in Kooperatifçilik.

Proprietor on behalf of
The Turkish Co-operative Association
Nurettin HAZAR

Editorial Board
Ayhan İNAL

İrfan Ünver NASRATTINOĞLU
Bülent AKBAŞ - Doç. Dr. Rasih DEMİRCİ - Nail TAN

Each issue of the review will contain some articles, research notes, communications, book review, announcement and news notes on Co-operatives in English or, French language. But the review is mainly issued for the Turkish readers. For that reason the contents will be mainly Turkish.

Managing Board

Nurettin HAZAR	:	President
Doç. Dr. Süleyman KARA	:	Vice President
Özdemir ÜNSAL	:	Treasurer
Bülent AKBAŞ	:	Member
Ahmet BAYKURT	:	»
Doç. Dr. Rasih DEMİRCİ	:	»
Yıldırım ERGİDEN	:	»
Ayhan İNAL	:	»
Kadir KALFA	:	»
Kâzım OKSAY	:	»
İrfan Ünver NASRATTINOĞLU	:	»
Kâzım SEÇER	:	»
Ertürk ŞENGÜN	:	»
Nail TAN	:	»
Celâl UZEL	:	»

BOARD OR AUDITORS

Aydın İMAMOĞLU	:	President
M. Nedim YILMAZ	:	Member
Sezai YÖRÜK	:	»

Çevrenize bakın!

bir Ziraat Bankası şubesi ile
mutlaka karşılaşacaksınız.

